

Tisdagen den 6 maj em.

Kl. 19.30

*Den allmänna sjuk-
vården*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

12 § Fortsattes behandlingen av socialutskottets betänkanden 1985/86:16 och 17 (forts. från prot. 134).

Den allmänna sjukvården (forts. SOU 16)

Anf. 81 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Före middagspausen berättade John Johnsson att utskottet var besviket på mig, men han talade inte om varför utskottet var besviket. Jag måste be att få efterlysa en förklaring till det uttalandet.

Vad vi har föreslagit i vår reservation är att riksdagen skall göra en framställning till regeringen och begära krafttag mot sjukvårdsköerna. Man skall aktivt gripa in för att se till att sjukvårdsköerna förkortas och efter hand avvecklas. Ett viktigt led i det arbetet är att ta fram kunskaper om hur sjukvårdsköerna ser ut i dag. Vi har ingen användbar statistik på det området. John Johnsson betonade själv i sitt anförande att det är oerhört väsentligt att det om hälsoutvecklingen finns kunskaper och information att ha tillgänglig vid planeringen, men så är inte fallet i dag.

Det är förbättringar i just det avseendet som vi föreslår i vår reservation, men John Johnsson säger ändå att han är besviken. Den besvikelsen förstår jag inte, och jag skulle vilja att John Johnsson utvecklade sitt tema litet närmare.

Anf. 82 ANDRE VICE TALMANNEN:

På grund av ett tekniskt fel fungerar inte högtalaranläggningen i ledamöternas bänkar, och jag får därför anmoda de ledamöter som får ordet att gå upp i talarstolen.

Anf. 83 BLENDA LITTMARCK (m) replik:

Herr talman! Det var något självgott över John Johnssons anförande. Han talade om majoritetens utomordentliga motiveringar och uttryckte sig som om majoriteten hade varit mycket stor, vilket förvånar mig litet.

John Johnsson bemötte inte heller de synpunkter som vi framför i reservation 1 om det som är det absolut viktigaste i detta sammanhang, nämligen samarbetet mellan socialtjänsten och den psykiatriska vården

samt, vilket jag tidigare nämnt, mellan socialtjänsten och äldreomsorgen på institution, liksom inte heller samarbetet beträffande de förståndshandikappade, som blir aktuellt längre fram.

Vi har varit upprörda över det sätt på vilket man helt har revolutionerat vårdideologin, utan att ta hänsyn till vad som händer med de människor som kommer ut och möter en på sina håll för uppgiften oförberedd socialtjänst. Det har inträffat personliga katastrofer på det här området, och det förvånar mig att inte också John Johnsson har uppmärksammat dessa och tagit dem på allvar.

Jag kan vidare hålla med om att frågan om invandrarkvinnornas rätt att konsultera gynekolog, som jag tagit upp i en reservation, har fallit framåt i utskottet. På den punkten är jag alltså litet mera positiv. Våra övriga reservationer kommer Karl-Gösta Svenson att beröra, och vi får då kanske tillfälle att återkomma, herr talman.

Anf. 84 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! John Johnsson gjorde det enkelt för sig när han gick upp och bemötte våra inlägg i denna debatt. Vad han tog fasta på och såg som ett bekymmer var läkarförsörjningen, som han ansåg vara ett problemområde. För övrigt tyckte han väl att frågorna med den behandling som utskottet har gett dem var tillräckligt penetrerade. Det skulle räcka med att vi läste betänkandet, och därmed skulle vi vara nöjda. Nu är det så att vi också är vana att debattera det utskottet skrivit och med stöd av de reservationer som vi står bakom försöka att nöta argumenten mot varandra. Det vill jag inte avstå ifrån.

Jag tycker det är viktigt att föra fram, som jag gjorde i mitt huvudanförande, frågan om thoraxkirurgins framtid och hur den skall se ut. Därvid framhåller vi från reservanternas sida att Umeåregionen är väl värd att prioritera i sammanhanget. Det handlar naturligtvis även där om läkarförsörjning, eftersom det rör sig om att specialister måste tillkomma i Umeåregionen för att ge det läkarunderlag som behövs.

Många av reservationerna utgör ett gott underlag för en lång debatt. Det vore därför trevligt om John Johnsson ville gå upp och bemöta de reservationer som finns fogade till betänkandet och förde fram de argument som ligger bakom det faktum att utskottet inte har tagit fasta på reservanternas förslag.

Anf. 85 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att John Johnsson var oerhört summarisk, för att inte säga nonchalant, i sitt bemötande av de 28 motioner som ändå behandlas i detta betänkande.

Jag ställde en fråga om oral galvanism eller tungmetallförgiftning, som jag hade hoppats att John Johnsson skulle svara på. Jag frågade: Vad är det för sorts behandling som de människor som lider av förgiftning skall få? Det står nämligen på s. 22 i utskottsbetänkandet att de som säger sig lida av oral galvanism – det är egentligen en felaktig beteckning – och känner oro inför amalgam och kvicksilvrets skadeverkningar skall tas på allvar. Så långt är det väl. Sedan säger man: "Dessa patienter måste beredas en adekvat vård och

bör få möjlighet till behandling av personal med erfarenhet av sådana frågor." Vad är det för slags behandling som de här människorna skall komma i åtnjutande av? Den frågan ställde jag, och jag skulle gärna vilja ha svar på den.

Det finns ingen anledning till optimism i fråga om oral galvanism. För på s. 23, där man tar upp flera motioner, säger man att ett institut som heter NIOM "nyligen till socialstyrelsen rapporterat att amalgam på vetenskapens nuvarande nivå måste anses vara väl lämpad som tandfyllnadsmaterial". Det är ingen ljus framtid för de hundratals människor som verkligen lider av detta och bemöts på det sätt som socialutskottet har presenterat i betänkandet. Jag tycker att John Johnsson faktiskt får bemöda sig att besvara dessa frågor och reda ut vad utskottet har menat när man inte har tillmötesgått vpk-motioner bl. a. om oral galvanism.

Sedan vill jag också fråga med anledning av primärvårdens försämring: Vilken anledning finns det att slå sönder den nuvarande organisationen för barn- och mödrahälsovård? Den har ju fungerat, som alla faktiskt vitsordat, på ett mycket bra sätt. Den höga kvalitet vi har på barn- och mödrahälsovården är ett resultat av den goda vård som ges där. Nu slår man sönder den. Det gör man förstås av besparingsskäl, inte för att säkra någon förbättring av vården. Jag vill också ha en kommentar till varför man låter detta ske, och dessutom ske i tysthet.

Anf. 86 JOHN JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall först svara Inga Lantz beträffande oral galvanism. Hade Inga Lantz lyssnat på föredragningen i utskottet och studerat socialstyrelsens meddelande nr 4/1986 så hade hon fått svaren. Då hade hon inte behövt ta upp kammarens tid. Jag rekommenderar det för läsning.

Daniel Tarschys ville ha reda på varför jag är besviken. Han är ju besviken på utskottet utan att förklara varför. Om Daniel Tarschys läser s. 31 i utskottsbetänkandet så ser han de argument som vi har framfört. Det borde väl vara på sin plats att utskottets ordförande är på det klara med vad som står i betänkandet.

Blenda Littmarck tyckte att jag var självgod. Jag kan inte inse att jag skall behöva kommentera de borgerliga reservationerna, när kammarens tid är ansträngd. Det har de borgerliga själva gjort, och jag behöver inte stå här och följa upp dem i efterhand. Jag har redan hänvisat till det välskrivna betänkandet, där vi för fram vår argumentation. Det skall jag inte behöva göra en gång till här i kammaren.

Även Karin Israelsson tyckte att hon hade fått för litet uppmärksamhet. Jag kan hålla med om att här finns plats för en större debatt, som vi kan hålla på med länge, men jag avser inte att hålla någon stor debatt i de här frågorna, för vad vi anser framgår av betänkandet.

Frågan om thorax i Umeå är också väl presenterad i betänkandet. Jag förutsätter att det socialstyrelsen och Landstingsförbundet är sysselsatta med verkligen leder till resultat.

När det gäller läkarna tycktes vi vara överens.

Anf. 87 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag kan meddela att det tekniska felet nu är avhjälp.

Anf. 88 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Nu tror jag att vi har klarat ut våra besvikelser. Låt oss då summera vad som har kommit fram under debatten.

Jag är besviken över att utskottet inte ville vara med om att driva på regeringen för att få fram kraftåtgärder för att förkorta och om möjligt avlägsna sjukvårdsköerna, så att människor inte skall behöva lida i månader och år.

Jag är besviken över att utskottet inte ville se till att det kommer fram statistik över hur långa sjukvårdsköerna är. Utan sådan information kommer vi aldrig att kunna komma åt problemet.

Jag är besviken över att utskottet inte ville vara med om den opinionsbildande och påtryckande verksamhet som folkpartiet har föreslagit.

John Johnsson å sin sida är besviken över att vi vill driva på utvecklingen för att få bort sjukvårdsköerna och över att vi vill få riksdagen att uttala sig för att få regeringen att vidta starkare åtgärder. John Johnsson är nöjd med de åtgärder som för närvarande har vidtagits – vilket inte är några alls – och är besviken över att vi vill driva på.

Anf. 89 BLENDALITTMARCK (m) replik:

Herr talman! Vi fick i alla fall en förklaring, som dock snarare verkar komma från kvittningsmannen än från ledamoten av socialutskottet, nämligen omtanken om riksdagens arbetsformer. Jag har förståelse för detta. Jag hade bara väntat på ett ord av hopp för alla dem som nu har blivit utkastade, men det ville inte John Johnsson ge, så vi får väl resignera på den punkten.

Jag fortsätter att hjälpa dem och hoppas.

Anf. 90 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag får väl tacka John Johnsson för inlägget rörande thoraxkirurgin. Jag har läst detta avsnitt. Jag ställer fortfarande upp för reservation 2 som är bilagd betänkandet, eftersom jag tycker utskottet borde ha kunnat lägga mera kraft i skrivningen och uttalat det positiva stödet för Umeåregionen.

Anf. 91 INGA LANTZ (vpk) replik;

Herr talman! John Johnsson rådde mig att läsa på, så att vi slapp diskutera här i kammaren. Vidare rådde han mig att läsa socialstyrelsens meddelandeblad. Det är just detta jag bygger min argumentation på, liksom de frågor jag ställer till John Johnsson med anledning av socialutskottets betänkande.

Jag tror att det är så att John Johnsson inte kan den här saken, och därför försöker han med dumma argument slå den ifrån sig.

Jag vill fortfarande ha svar på den fråga som jag ställde: Vad är det för en adekvat vård de människor skall få som lider av oral galvanism? Vilken behandling är det som utskottet har tänkt sig? Något måste man ju ha tänkt på när man har avvisat en motion som kräver förbättringar och hjälp till dessa människor. De borde förstås ha rätt att kostnadsfritt byta ut dessa gamla

lagningar mot fyllningar med något annat material. Det är många människor som har hört av sig till mig och berättat om sina besvär men också om hur bra det har blivit när de har lyckats genomdriva ett byte av lagningar.

För att John Johnsson skall lära sig att det handlar om väldigt många människor, vill jag nämna att Tandvårdsskadeförbundet bara i Stockholm har 900 medlemmar. Av dessa är ungefär hälften skadade för livet – det visar kanske något på problemets dimension. Kanske ger det också John Johnsson en tankeställare om att inte vara så nonchalant mot de människor som har dessa besvär, så att man inte ens kan göra sig omaket att föra utskottets talan och argumentera i stället för att använda sig av sådana tricks som hittills har gjorts i denna debatt. Jag tycker att det faktiskt förtjänar ett väldigt dåligt betyg.

Anf. 92 JOHN JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Min uppmaning till Inga Lantz står kvar: Läs meddelandet!

Jag är väl medveten om att det finns många som har tandskador. Men socialstyrelsen har gett ut meddelanden och anvisningar. Jag förutsätter att man följer dessa och försöker lösa frågan. Den frågan löser man inte på en eftermiddag, Inga Lantz.

Inga Lantz får gärna sätta betyg på mig. Men mitt betyg på Inga Lantz har mycket större dimensioner.

Anf. 93 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Under de år jag varit ledamot av riksdagen har jag åtskilliga gånger aktualiserat frågan om läkarförsörjningen i glesbygd. Detta har bl. a. skett genom att jag ställt ett antal frågor och interpellationer till berört statsråd. Men oavsett om statsrådet har varit Elisabet Holm eller Gertrud Sigurdsen, så har jag fått det lugnande beskedet att det här kommer att ordna upp sig. Man har hänvisat till utredningar och förhandlingar som skall medverka till att förbättra situationen i Norrlandslänen och i glesbygden. Man har också betygat hur allvarligt man ser på situationen och att man mycket noga följer utvecklingen på området.

Under den allmänna motionstiden i år väckte jag ånyo en motion med hemställan om kraftfulla åtgärder för att underförsörjningen av personal på vårdcentralerna i glesbygden skall avhjälpas. Vid utskottsbehandlingen av motionen har majoriteten kort konstaterat att det här problemet redan är väl uppmärksammat av såväl regeringen som av sjukvårdshuvudmännen. Vilken överraskande upptäckt majoriteten tydligen har gjort! Efter alla dessa år som det här problemet har funnits, nöjer sig majoriteten med att konstatera att man minsann uppmärksammat detsamma och att man håller på att analysera situationen för att finna lämpliga åtgärder.

Jag tycker att den här refrängen håller på att bli ganska utnött. Frågan är i stället när man tänker börja göra något åt situationen och när alla människor skall få lika rätt till hälso- och sjukvård oavsett bostadsort.

Från vår sida menar vi att det är dags för riksdagen att med kraft ta itu med det här problemet och på olika sätt försöka styra läkartillgången till de platser där behoven finns. Jag har i motionen aktualiserat några åtgärder som jag anser vara värda att prövas. Det handlar bl. a. om hur rekryteringen av läkare

sker samt om vissa bestämmelser angående vidareutbildningen. Det skulle ha många fördelar om man i vidareutbildningen till specialist i allmänmedicin införde ett obligatoriskt praktikår på vårdcentral i glesbygd.

Allmänläkarna skulle få en bredare och mer fördjupad kunskap i olika sjukdomar, som inte på samma sätt går att förvärva vid praktik i en storstad, där den nära tillgången till sjukhus innebär begränsningar. Samtidigt som utbildningen med detta får högre kvalitet ger den ett värdefullt läkartillskott till glesbygden. Ett praktikår i glesbygden för att bli specialist i allmänmedicin ser vi som lika naturligt som att det i vidareutbildningen till kirurg, gynekolog m. m. ingår ett praktikår på ett A-sjukhus.

Utskottsmajoriteten har inte varit intresserad av att diskutera några som helst åtgärder, detta trots att man konstaterar att den ojämna fördelning som nu råder är en allvarlig orättvisa som i längden inte kan accepteras. Vilket tidsmått har utskottet i detta ärende? Redan när jag 1979 kom till riksdagen aktualiserade jag den här frågan, och jag fick då i stort sett samma svar som nu. Man följde frågan med uppmärksamhet, man analyserade och utredde och man hoppades på förhandlingar. Vi skriver i dag 1986. Hur länge till skall människorna i dessa regioner vänta? Kanske kan vi få ett konkret svar av utskottets talesman här i dag. Vi har en målsättningsparagraf i hälso- och sjukvårdslagen. Jag skulle vilja fråga John Johnsson: När skall den vara giltig för alla människor i vårt land?

Herr talman! Menar man allvar med stadgandet om alla människors lika rätt till hälso- och sjukvård oavsett bostadsort, ekonomisk ställning osv., måste kraftfulla och omedelbara åtgärder vidtas. Jag yrkar därför bifall till reservation 9 i betänkandet.

Anf. 94 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande endast behandla de moderata reservationerna 7 och 11 i socialutskottets betänkande nr 16.

Vi moderater föreslår i vår partimotion nr So206 ändringar i hälso- och sjukvårdslagen samt tandvårdslagen, som medför en ökad valfrihet för patienterna. Vi föreslår ändrade regler för sjukförsäkringen. Dessa innebär att sjukförsäkringen skall vara uppdelad i en sjukvårdsförsäkring och en sjukpenningförsäkring. Sjukvårdsförsäkringen skall omfatta alla och ersätta landstingsskatten som den främsta finansieringskällan för hälso- och sjukvården. I ett första steg skall sjukvårdsförsäkringen omfatta den öppna vården. I ett andra steg bör även vården vid sjukhem och vårdhem innefattas. Fullt utbyggd bör försäkringen även kunna omfatta sjukhusvård.

Vi vill med andra ord ha ett försäkringsskydd för människorna i vårt land som innebär att de själva får avgöra hur de skall använda sin försäkring. Det skall råda full frihet att välja en privat eller offentlig vårdgivare. I dagens situation är denna valfrihet förunnad endast ett litet antal människor, som är ekonomiskt oberoende. De har råd att välja den vård de önskar. För övriga människor i vårt land saknas valfriheten, och med införandet av Dagmarreformen har landstingens monopol på hälso- och sjukvård befästs ytterligare.

Den socialdemokratiska politiken på det här området har hittills inneburit att de enskilda människorna kommit allt längre bort från läkarna. Den nära personliga kontakten mellan patient och läkare har försämrats i och med

etableringen av de stora, ofta opersonliga, vårdcentralerna. Den socialdemokratiska politiken för oss längre och längre bort från tanken att man skall kunna välja sin egen läkare och på så sätt få tillgång till en husläkare.

Vi moderater vill ändra på detta förhållande. Vi vill ge alla människor rätten att välja den form av vård som var och en tycker är bäst.

För att nå detta mål räcker det inte att uttala sig i positiva ordalag om att den privata vården är ett värdefullt komplement till den offentliga vården. Vi måste enligt moderat uppfattning stimulera till en betydligt ökad privatpraktik. Hindren måste rivas. Den under senare år inträffade minskningen av antalet privatläkare måste stoppas och ersättas med en ökning. Det innebär att utbyggnaden av den öppna vården till övervägande del bör kunna ske med privatpraktiker.

För att stoppa nedgången i antalet privata vårdgivare, läkare, tandläkare och sjukgymnaster måste, förutom att etableringshinder tas bort, taxan justeras upp kraftigt. Vi moderater har i en särskild kommittémotion tagit upp frågan om en kraftig höjning av taxan. Dessutom behövs direkta stimulansåtgärder för att på nytt tända den inneboende entreprenörandan hos våra läkare. Det måste bli intressant och stimulerande att driva sin egen praktik. Ett viktigt led i detta avseende är att fritids- och deltidspraktiker åter får ansluta sig till försäkringssystemet. I mitt hemlän, Blekinge län, har 41 av 42 fritidspraktiker försvunnit i och med införandet av Dagmarreformen. Valfriheten har därmed avsevärt begränsats.

För människors trygghet är tillgången till en läkare som de är bekanta med av stor betydelse. Ett väl fungerande husläkarsystem skulle bli en ovärderlig tillgång för många människor i vårt land. Med ett sådant skulle också möjligheten till hembesök kunna öka. Jag har under den senaste helgen sett exempel på hur svårt det är att få en läkare i den offentliga vården att göra hembesök. Det lyckas ibland för de människor som är orädda och vågar säga ifrån mot etablissemangen och kanske t. o. m. tar till hot om att koppla in massmedia. Är detta system en sjukvård på lika villkor? I och med avsaknaden av alternativ och därmed konkurrens har människorna ingen valfrihet utan blir beroende av vad höga vederbörande bestämmer. Men den som är riktigt påstridig vinner många gånger fördelar på andras bekostnad, och den som har mycket pengar kan lösa problemen på annat sätt.

Det moderata alternativet ger en valfrihet som är oberoende av personlig påstridighet eller personlig ekonomi. Det skapar konkurrens mellan olika vårdgivare. Det innebär en nära kontakt mellan patient och vårdgivare. Det ger oss möjlighet att inrätta ett fungerande husläkarsystem och en bra hemsjukvård, och många små, personliga vårdhem kommer att växa fram. Det innebär också att ett bättre ekonomiskt utrymme kan skapas för specialistvården, till vilken köerna på så sätt skulle kunna minskas, vilket Daniel Tarschys var inne på tidigare.

Herr talman! Med anledning av vad jag anfört vill jag yrka bifall till den moderata reservationen 7.

Jag skall slutligen beröra medelsanvisningen för bidrag till allmän sjukvård.

Vi moderater har sedan länge velat ta bort de specialdestinerade statsbidragen och ersätta dem med ett väl fungerande skatteutjämningsystem. Det

innebär också att vi ger kommuner och landsting möjlighet att i större utsträckning själva avgöra inriktningen på den kommunala verksamheten. Vi förordar således en mindre statlig detaljstyrning till förmån för ett ökat kommunalt självstyre. Den ekonomiska situationen i Sverige har sedan många år präglats av stora budgetunderskott. Samtidigt som staten haft dåliga finanser har kommun och landsting uppburit statsbidrag, som för detta år beräknas uppgå till 65–70 miljarder. Med hjälp av bl. a. dessa statsbidrag har kommuner och landsting årligen ökat sin volym. För år 1986 beräknas volymökningen bli 2,2 %. Med hänsyn till statens finanser föreslår vi nolltillväxt i kommuner och landsting. Det innebär att staten, bl. a. tack vare en förväntad ekonomisk tillväxt, kan göra besparingar på statsbidragen. Vi föreslår därför att bidraget till allmän sjukvård m. m. nedsätts med 1 125 milj. kr.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 11.

Anf. 95 JOHN JOHNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har förståelse för att Karl-Gösta Svenson är besviken över att utskottsmajoriteten inte heller denna gång kunde acceptera de moderata förslagen. Vi inom utskottsmajoriteten är överens om att de moderata förslag och propåer som framförs i reservationerna inte är någonting för oss. De innehåller inte något nytt utan går ut på att man från moderat sida inte tycker särskilt mycket om Dagmarreformen. Vi är av den åsikten, att om Dagmarreformen får verka och kompletteras, kommer den att kunna bidra till att vi får läkare till glesbygdsområdena.

Anf. 96 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det är ju för att öka valfriheten som vi vill att privatläkare skall kunna utnyttjas i framför allt öppenvården. Vad som ofta saknas i dag är ju den valfrihet som många människor ropar efter. Jag hoppas, herr talman, att vi i fortsättningen kan få bättre gehör från regeringspartiets sida i detta avseende.

Anf. 97 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! En vanlig dag utförs ca 2 500 operationer totalt i landet på våra sjukhus. Hälso- och sjukvårdslagen talar förvisso om människors lika rätt till sjukvård oavsett bostadsort och ekonomiska förhållanden. Detta är naturligtvis bra, om det fungerar så. Men det finns trots allt ojämlika förhållanden. Jag tänker då speciellt på möjligheterna att få genomgå en thoraxkirurgisk operation.

Socialutskottet har i sitt betänkande nr 16, som vi nu behandlar, redovisat de godkända riktlinjerna för den rådande regionsjukvården, där thoraxkirurgisk vård ingår. En koncentration har ansetts nödvändig för vissa medicinska verksamhetsområden. Av denna anledning beslöts att endast fyra enheter i landet skulle finnas för thoraxkirurgi, nämligen i Lund, Göteborg, Stockholm och Uppsala. Hela Norrland och dess nära 1 miljon invånare kom genom denna uppdelning att tillföras Uppsalaregionen.

Var och en måste inse de oerhörda påfrestningar som de hjärtsjuka patienterna nu måste utstå i och med de långa avstånden och de tröttsamma

resorna för att få genomgå en hjärtoperation. Att befolkningen i den norra delen av vårt avlånga land och med den högsta frekvensen av hjärtåkommor i landet skulle ha det längsta avståndet till operationskapacitet kan enligt min mening och folkpartiets mening inte vara i överensstämmelse med hälso- och sjukvårdslagens intentioner.

Ett flertal motioner har tidigare väckts i denna fråga. I år har Rune Ångström och jag lämnat en motion i frågan under den allmänna motionstiden. Men, herr talman, utskottets majoritet vill ej heller denna gång ta ställning, vilket är upprörande. Från folkpartiets sida anser vi det både nödvändigt och brådskande att landets nuvarande indelning på fyra thoraxkirurgiska centra nu bryts upp och att ett femte tillkommer, som då förläggs till Umeå.

I den rapport som man hänvisar till i utskottsskrivningen och som socialstyrelsen medverkat till talas, enligt vad jag under hand erfarit, också om behovet av ökat antal hjärtoperationer och att det tidigare normtalet för underlag av hjärtoperationer nu betydligt skulle höjas. Med andra ord skulle det föreligga en omfattning av, dvs. förutsättning för, 800 operationer per 1 miljon invånare för att nå en komplett dimensionering för en thoraxklinik. WHO:s rekommendationer anger 500 operationer per 1 miljon invånare. Utan tvivel skulle Umeåregionen mycket väl kunna försörja en thoraxklinik, dvs. patientunderlaget skulle vara fullt tillräckligt. Landstinget har avsatt investeringsmedel för ombyggnader i Umeå. Personalen, läkarna och all övrig sjukvårdspersonal, är i beredskap för utbildningsinsatser. Nu behövs det ett avgörande i riksdagen.

Hur är läget i dag på operationsfronten för norrlänningarna? Jo, 500 patienter remitterades till Uppsala under 1985. Väntetiderna är tyvärr långa, vilket visar på behovet av ökad operationskapacitet. Väntetiden är upp till åtta månader, och de som fick komma med förtur fick vänta fyra månader. Tolv patienter avled i fjol i vårdkö och väntan på operation. Dessa människors lidande och ångest borde även ansvarsmedvetna riksdagsmän förstå.

För patienternas omvårdnad behövs en sammanhållen vårdkedja – undersökningar, operation, eftervård. Nu transporteras patienterna i ganska dåligt skick. Omlastningar sker från ambulans till flyg och därefter åter till ambulans både till och från Uppsala. En sådan sjukvård vill vi i folkpartiet inte ha.

Den som har mött en medmänniska som fått förmånen att genomgå en livsavgörande operation tvekar inte som utskottsmajoriteten gör i dag. Fördelningen av thoraxkirurgiska vårdresurser är mycket ojämn över hela landet. Sämst är tillgången i de norra delarna. Detta sägs i den reservation som Daniel Tarschys m. fl. har avgett, och det är så sant som det är sagt.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 17.)

Anf. 98 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 17 om anslag till socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik.

Anf. 99 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla – socialutskottets betänkande 1985/86:17 – grundar sig på budgetpropositionen, 1985/86:100, bil. 7. I betänkandet tar man upp socialdepartementets förslag om anslag för budgetåret 1986/87 under avsnitt H. Det gäller socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik samt avsnitt I. Internationell samverkan. I anslutning härtill har utskottet också behandlat ett antal motioner. Utskottet har tillstyrkt regeringsförslagen och, tyvärr, avstyrkt samtliga motionsyrkanden.

Herr talman! Av den anledningen framhåller vi moderater i reservation nr 1 angående medelsanvisning för bidrag till missbrukarvård:

”Med ett mycket stort budgetunderskott och en alltför stor offentlig sektor är det enligt utskottets mening oacceptabelt med fortsatt expansion av den kommunala sektorn.

Härtill kommer att kommunerna efter kontinuerlig ökning nu har mycket god likviditet, ca 5 miljarder i finansieringskapital.”

I detta läge kan det inte vara rimligt att staten med sitt mycket stora budgetunderskott skall tillskjuta så stora belopp i statsbidrag till den kommunala sektorn. Därför menar vi moderater att statsbidragen till kommunerna kan minska. Eftersom statsbidragen är specialdestinerade, kan en minskning komma att uppfattas som riktad mot berörda verksamheter. Jag vill, herr talman, understryka att det ingalunda är avsikten. Kommuner och landsting skall själva göra den omfördelning mellan olika verksamhetsområden som de anser vara nödvändig.

Ett betydande anslag bör dock finnas kvar även på sikt – detta som en garanti för ideell och annan enskilt bedriven vårdverksamhet. För budgetåret 1986/87 förordar vi ett förslagsanslag om 425 milj. kr. till missbrukarvården.

I reservation 2 framhåller vi moderater tillsammans med centerledamöterna i utskottet angående bidrag till arbetsmarknadens organisationer att stödet på arbetsplatserna, bl. a. genom insatser via de fackliga organisationerna, är mycket viktigt och värdefullt. Dessa åtgärder måste ses som en naturlig följd inom ramen för de övergripande målsättningarna att bekämpa missbruket på bredaste möjliga bas. Vi anser dock att de fackliga organisationerna har ekonomiska resurser att utan statligt stöd bedriva denna verksamhet. Ambitionen på detta område skall inte behöva vara beroende av statliga stödinsatser utan av omsorgen om arbetskamraterna. De ekonomiska stödåtgärder som utgår via statsbudgeten bör ges till mera resurssvaga organisationer och sammanslutningar som bedriver rehabiliteringsarbete inom missbrukarvården. Vi hoppas att riksdagen ger regeringen detta till känna.

Herr talman! I reservation 3 framhåller vi moderater att den ideellt drivna verksamheten utgör en viktig del i den totala kampen mot missbruk. Därför bör alternativa vårdformer och det engagemang som där kommer till uttryck stimuleras och uppvärderas. En ökad och mera målmedveten satsning skulle kunna ge ytterligare goda resultat. Här behövs en mera öppen och positiv attityd när det gäller att ta till vara dessa alternativ. De har visat sig en

mycket god rehabiliteringseffekt, ofta bättre än den som erhålls då liknande verksamheter drivs i offentlig regi.

I kampen mot missbruket och i rehabiliteringsarbetet måste de alternativa vårdformerna ges större utrymme. Utskottet har bl. a. på Island i samband med studiebesök erfarit vad som kan åstadkommas om man vågar tänka och handla i nya banor. Där uppnåddes mycket positiva rehabiliteringstal i jämförelse med vad vi i Sverige uppnår.

Vi moderater har den bestämda uppfattningen att mycket mera av positiv vård – till samma kostnad – skulle kunna åstadkommas om man utnyttjade de erfarenheter som har gjorts i USA, på Island och på en del håll i Sverige, t. ex. den vård som ges på LP-stiftelsen och inom en del andra alternativa vårdformer. Många människor skulle härigenom kunna räddas från undergång, till ett bättre liv och en lycklig framtid tillsammans med familj och andra.

Vi föreslår också att anslaget H3. Bidrag till organisationer räknas upp med ytterligare 10 milj. kr. att tillföras fördelningsposten Bidrag till organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete.

I den gemensamma borgerliga reservationen 4 anser vi att det är angeläget att familjevården utvecklas genom utbildningsinsatser. Organisationer som Familjehemmens riksförbund bedriver genom sitt engagemang och stöd till medlemmarna en värdefull verksamhet. Vi anser därför att regeringen bör överväga möjligheterna till stöd för verksamhet av detta slag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vi moderater har i reservation 7 följt upp motion So201 av Sten Svensson och Björn Körlof. Vi anser att det behövs en bättre samordning för bekämpande av narkotikamissbruket. En snabb och effektiv organisation med god överblick över hela fältet krävs om ingripanden skall kunna ske. Vi förordar därför att man snarast tillskapar samordnande organ, lokalt, regionalt och centralt, för ledning av förebyggande och bekämpande av narkotikabruk och narkotikabrottslighet. Riksdagen bör, herr talman, med anledning av det anförda i reservation 7 ge regeringen detta till känna.

De utslagnas bostadssituation tas av oss moderater upp i reservation 9. Rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen innefattar rätt till tak över huvudet. Erfarenheter från en del håll visar att det faktiskt går att på ett tillfredsställande sätt lösa de utslagnas bostadsproblem. Det kräver mycket arbete och starkt engagemang men inte nödvändigtvis mycket pengar. Regeringen bör ta initiativ till en inventering av de utslagnas bostadssituation och till de kompletteringar av lagen som kan behövas för att tillförsäkra alla den elementära rätten att ha någonstans att bo.

I den moderata reservationen 10 följer vi moderater upp partimotionen So208 angående åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruk. Det saknas inom socialtjänsten nyanserade åtgärder för att stoppa missbruket i tid. Detta gäller främst missbruk av narkotika. Men även alkoholmissbruk måste motverkas effektivare. Socialtjänstens tidiga ingripande måste vara kopplat till upptäckten. Därför är samverkan mellan polis och socialtjänst viktig.

Vi anser, herr talman, att en adekvat vård för missbrukare måste skapas. LVU och LVM ger inte de nödvändiga möjligheterna till insatser i tid och inte heller under tillräckligt lång tid. Regeringen måste nu överväga lämpliga

åtgärder för att effektivisera lagstiftningen och snarast lägga fram erforderliga förslag för riksdagen. Detta bör riksdagen kunna ge regeringen till känna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer undertecknade av moderater.

Anf. 100 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! Socialutskottets betänkande 17 behandlar, som tidigare har sagts, anslag till socialt behandlingsarbete inom främst alkohol- och narkotikapolitiken. Ett mindre avsnitt tar upp internationell samverkan inom det socialpolitiska området.

Sammanlagt för dessa poster föreslår regeringen ett anslag på 919 412 000 kr. i sex olika anslagsposter. Den större delen av dessa pengar, 889 milj. kr., går till behandlingsarbete och 30 milj. kr. till internationell samverkan.

Till regeringens proposition i detta ärende har under den allmänna motionstiden lämnats 20 motioner med sammanlagt 28 yrkanden. I betänkandet har detta utmynnat i elva reservationer. Tre av dessa är signerade av vpk och övriga åtta har icke-socialistiska undertecknare. Endast på en reservation är folkpartiet med, nämligen reservation 4. Jag tillstyrker den, men vill också säga att jag på sätt och vis också har sympatier för det som står i reservation 2 om bidrag till arbetsmarknadens organisationer. Det handlar om kamratstöd. Om bara pengar hjälper och viljan finns till kamratstöd för alkohol- och narkotikadrabbade inom arbetslivet, så finns det stora ekonomiska resurser inom LO, TCO, SACO och SAF. Egentligen borde man klara ett sådant stöd både ideellt och ekonomiskt utan anslag från en skuldsatt statskassa.

Men nu är faktiskt också staten, inbegripet kommuner och landsting, en mycket stor arbetsgivare. Därför anser jag att vi också bör ta vår del av ansvaret för att ekonomisera denna nya innovation i alkohol- och narkotikarbetet, som vi anser vara mycket nödvändig och som ger många fina möjligheter för framtiden. Den lilla summa det rör sig om i jämförelse med de stora anslagen blir det allmännas bidrag. Vi hoppas att det skall leda till att pengar tas fram också av övriga medverkande parter.

Reservation 4 om stöd till Familjehemmens riksförbund får inte stöd av den socialistiska majoriteten i utskottet. Det är mycket förvånande. Utskottet och riksdagen behandlade samma fråga 1983/84 i betänkande 20. Även då avslogs anslagsframställningen, närmast av formella skäl. Bestämmelserna skulle lägga hinder i vägen, sades det. Inte desto mindre anslog regeringen senare 200 000 kr. till Familjehemmens riksförbund för utbildningsprojekt just ur anslaget H 4. Det som var rätt av regeringen i fjol kan ju inte vara fel av utskottet och riksdagen i år. Utskottsmajoriteten hänvisar till kommunerna för anslag. Men när såg vi en kommun anslå medel till en riksorganisations centrala eller regionala verksamhet? Riksdagen borde verkligen besluta enligt reservation 4. Den föreslår ju bara att riksdagen ger regeringen till känna vad vi har anfört. Även om alla icke-socialistiska partier i utskottet står bakom detta har vi naturligtvis begränsade förhoppningar om att regeringen eller riksdagen skall godkänna reservationen. Vad vi kan hoppas på är att regeringen även budgetåret 1986/87 bortser litet grand från något oklara bestämmelser och ger Familjehemmens riksförbund ett anslag ur H 4 och att

pengarna även får användas till central och regional utbildning.

Att vi pläderar så starkt för Familjehemmens utbildningsverksamhet beror på den vikt både de och riksdagen lägger på utbildning av dem som i hemmiljö skall ta över barn- och ungdomsfostran i ett ofta kritiskt skede av ungas utveckling. Särskilt nya familjehem kan lätt bli frustrerade av att inte känna till eller klara av oväntade problem hos barn som de får sig anförtrodda. Därför är utbildning och utbyte av erfarenheter med erfarna kolleger så grundläggande viktigt. Samhället har inte råd att förlora ett enda bra familjehem för fosterbarnsplacering. Det behövs i varje kommun.

Jag yrkar således än en gång bifall till reservation 4 och i övrigt till utskottets förslag.

Det blygsamma antalet reservationer, inte minst från folkpartiet, antyder en betydande samstämmighet inom utskottet vid fördelningen av nära 1 miljard kronor för sociala åtgärder mot bruk och missbruk av alkohol och narkotika. Den nära framtiden kommer förmodligen att uppenbara hur stor samstämmigheten verkligen är i kampen för att få ned alkoholkonsumtionen med ytterligare 25 %, minska alkoholismen drastiskt och få bort knarket ur landet.

På torsdag är det folknykterhetens dag. Då blir det tillfälle för alla som vill, även för de folkvalda representanterna, att visa var vi står och vad vi är beredda att göra med alkoholen och narkotikan i Sverige.

Under några år har vi "invaggat oss" i glädjen över att alkoholkonsumtionen pressats ned. Socialdepartementets bilaga 7 till budgetpropositionen andas tillförsikt och förhoppningar. Utskottets betänkande avviker inte särskilt mycket från detta. Man är överens om att vi är på rätt väg. Låt oss bara gå lugnt vidare. Låt oss inte oroas med förslag om radikalare åtgärder mot alkoholen och narkotikan. Det kan skrämja folk.

Regeringen överväger inte ens att höja priset på vin och sprit. Man är rädd om låg inflation, mer än man är rädd för höjd alkoholkonsumtion. Är det möjligen så att regeringen anser att människornas pengar är mer värda än människorna själva? Eller är det kanske varken människorna eller deras pengar det är fråga om utan de pengar regeringen är ansvarig för? Det borde snabbt komma förslag om att låta priserna på vin och sprit följa den allmänna prisutvecklingen.

Mitt under den tämligen idylliska beskrivning som vi eljest har av situationen når oss chockbudet att allt inte är så bra som vi trodde. Ungdomens alkoholdrickande steg första kvartalet i år. 12-24-åringar kommer att dricka 12 à 15 % mer 1986, om första kvartalets prognoser om 3,5 % slår in. Den proposition och det betänkande vi nu diskuterar hade förmodligen sett radikalare ut och innehållit bättre förslag om vi hade haft denna insikt när de skrevs. Det skulle ha behövts åtgärder mot langning till ungdom och andra åtgärder som förebygger ungdomens alkoholtillvänjning. I dag kan ingen anklaga eller anklagas, men vi borde kanske ha anat vad som skulle komma och vidtagit mer effektiva åtgärder.

Läkardagarna i Örebro som pågår nu – den 5 till den 7 maj – behandlar alkohol och sjukvårdsresurserna. Ett digert förhandsmaterial redovisas – det finns i sammandrag i det senaste numret av Läkartidningen, som alla ledamöter har fått. Också detta borde bli en väckarklocka. Förhandsmateri-

alet ger i stort sett Anders Johnson rätt i hans utredning från 1983, "50 miljarder kostar supen". Nu har man gått igenom materialet och säger: Minst 14,3 miljarder kostar hälso- och sjukvården för sjukdomar som har alkohol som bakgrundsfaktor. Sjukdomsfrånvaro, utslagning, för tidig död, m. m. svarar för 25,2 miljarder, och vissa andra saker för resten.

En fjärdedel av institutionssjukvårdens kostnader avser alkoholrelaterade sjukdomar. I förhandsmaterialet förespeglar läkarna en målsättning: År 2000 skall en fjärdedel av landets sjukdomsbörda vara eliminerad, om sjukvården får göra ett mer komplett omhändertagande. Det låter nästan för bra för att vara sant.

Klart synes det mig emellertid att vi på nytt bör räkna med sjukvården för mer effektiva insatser på det här området för att nå det vi internationellt har kommit överens om: att pressa ned alkoholkonsumtionen ytterligare 25 % fram till år 2000. Det betyder nästan 2 % sänkning per år. De senaste tre åren har det knappast skett någon minskning över huvud taget.

I betänkandet refereras på s. 17 proposition 1984/85:19. Där talas enbart om socialtjänstens övergripande samordningsansvar på det lokala planet. Det finns en hel sida med rekommendationer av vad socialtjänsten skall göra – jag skall bara göra ett axplock ur den. Man skall ha samverkan med föreningslivet, med föräldrar och enskilda. Man skall göra kommunala drogpolitiska program, man skall göra en fortlöpande kartläggning, man skall ha en samordning med fritidsaktiviteter, med socialtjänsten, skolan, fritidsverksamheten, man skall engagera föräldrarna mot skolket och mot missbruket osv. Men ingen gång nämns sjukvården och läkarna som en resurs och samverkanspartner för att lösa två av våra största sociala problem: ungdomens problem med alkohol och narkotika.

I Örebro sträcker läkarna ut handen. I morgon möter de representanter från regeringen och alla partier i riksdagens socialutskott. Jag hoppas att det skall bli en omskakande handskakning, som ger oss en aggressivare proposition, bättre motioner och ett mer visionärt betänkande åtminstone till nästa år. För det är vår ungdom och vårt folk verkligen värda.

Anf. 101 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag skall försöka hålla den anmälda tiden.

Jag har förut lyssnat till debatten. Vi har diskuterat vårdköer, läkarbrist och behovet av ökade insatser för missbrukare. Samtidigt har konklusionen av allt detta blivit att vi måste stoppa volymökningen i kommuner och landsting. Ärade kammarledamöter! Den ekvationen får jag inte att gå ihop, när vi vet vilka problem vi har.

I socialutskottets betänkande 17 behandlas tre av yrkandena i centermotion So254. I ett av dessa yrkanden tar vi upp frågan om behovet av fortsatta insatser inom opinionsbildningen för att minska alkohol- och narkotikamissbruket.

Vi har i motionen utgått från 1977 års alkoholpolitiska beslut och dess målsättning att komma till rätta med alkoholmissbruket och minska alkoholkonsumtionen totalt i landet. Det här var ett positivt ställningstagande för ett planerat långsiktigt arbete. Vi betonade i det beslutet värdet av de

förebyggande insatserna, inte minst informationsinsatserna riktade till ungdom.

De riktade informationsinsatserna som vi då var eniga om i riksdagen till tonårsföräldrar, gravida kvinnor, ungdomar m. fl. grupper har medfört en ökad medvetenhet om alkoholens och narkotikans skadeverkningar och behovet av insatser. Vi kan konstatera att om vi inte har en medvetenhet bland allmänheten om narkotikans och alkoholens skadeverkningar, då kommer man heller ingenstans. Men vi har haft attitydundersökningar som klart visar att vi har fått en förbättrad attityd till alkoholen så att människor förstår dess skadeverkningar. När vi på detta sätt har sett att vi har fått goda resultat, då får inte denna utveckling på något sätt brytas. Det är därför viktigt, och det har vi sagt i motionen, att upplysnings- och informationsarbetet inte avmattas eller avbryts.

Enligt centerns uppfattning är de fortlöpande insatserna nödvändiga för att vidmakthålla och ytterligare förstärka människornas medvetande om riskerna med alkohol och narkotika.

Regeringens inställning till utvecklingen inom drogområdet framgår av budgetpropositionen. Både justitieministern och socialministern understryker den positiva tendens som redovisats. Totalkonsumtionen av alkohol har minskat. Antalet anmälda narkotikabrott har sjunkit.

Vi har i vår motion velat varna litet grand för att sådana tendenser tillåts medföra en bristande uppmärksamhet. En högt uppsatt tjänsteman gick t. o. m. ut och sade, att nu när narkotikabrotten har minskat kan vi sänka straffen. Sådana påståenden är mycket allvarliga.

Skolläkarorganisationen i Stockholm har varnat för att drogmisshuset bland ungdomar åter ökar. Detta hade vi klart för oss när vi skrev motionen. Rikspolisstyrelsen redovisar i sitt anslagsäskande en kraftig ökning av antalet anmälda narkotikabrott för första kvartalet 1985.

Vi menar att dessa signaler måste tas på allvar. De påvisar en positiv attitydförändring hos flertalet svenskar, men det innebär inte att det sker en förbättring för alla. Vi har många gånger påpekat skolans stora möjligheter att informera ungdomar på ett riktigt sätt.

Nu har det emellertid, som föregående talare nämnde och som vi alla känner till, för första gången på tio år redovisats en ökning av alkoholkonsumtionen. Därmed ökar också antalet alkoholskador.

Jag betecknar detta på ett sådant sätt att den aktiva informationsverksamhet som vi bedrev under ett antal år grundad på propositionerna 1977 och 1978 har gett resultat. Men jag har från denna talarstol tidigare sagt att jag tycker att det har varit alldeles för tyst från regeringens sida när det gäller opinionsbildningen. Jag vädjar till socialministern att mer aktivt gå in i den opinionsbildande verksamheten.

Utskottet har vid behandlingen av vår motion, efter att ha hänvisat till tidigare beslut, uttalat att man vill slå fast nödvändigheten av en fortsatt opinionsbildande verksamhet. Jag är mycket tacksam för utskottets ställningstagande. Det gäller bara att föra ut detta till allmänheten, till organisationer, till skolor, till myndigheter av olika slag och till kommuner och landsting.

Vård i familjehem är ett annat område som behandlas i centermotionen.

Prot. 1985/86:135
6 maj 1986

Alkohol- och narkotikapolitiken, m. m.

Hem för familjevård är enligt vår mening en vårdform som är undervärderad. Vi menar att dessa hem är en viktig del i en fungerande vårdkedja. De bör jämföras med behandlingshem och öppenvård. I familjehemmen används den egna familjen som en terapeutisk resurs. Avståndet mellan familjehemmet och det övriga samhället är kort. Missbrukare som vårdas i denna vårdform får på ett naturligt sätt kontakter och en ökad social gemenskap. Vi har ett stort behov av dessa hem, men antalet platser i dag är inte tillräckligt stort. Vi hoppas att det skall finnas människor som ställer upp för detta. Därför har vi anslutit oss till reservation 4, i vilken sägs att regeringen bör överväga möjligheterna till statligt stöd till Familjehemmens riksförbund.

Utskottet instämmer i det som motionärerna har anfört i motionen, nämligen att familjehemsvård i många fall är ett bra alternativ till institutionsvård. Utskottet säger att det nya bidragssystemet ger kommunerna full frihet att välja vårdform. Utvecklings- och försöksverksamhet bör i hög grad bidra till utveckling av familjehemsvård. Det är viktigt att detta förs ut till de organ, landsting och kommuner, som har ansvar för denna vård. Vi har emellertid inte nöjt oss med detta besked från utskottet, och därför har vi fogat en reservation till betänkandet.

Vi har också anslutit oss till reservation 2, som tar upp de fackliga organisationerna. Jag har uppfattningen att det ingår i en folkrörelses arbete att bekämpa alkohol och narkotika. Därför tar vi avstånd från det anslag som utgår till de fackliga organisationerna. Det behövs på andra områden.

Jag yrkar bifall till de reservationer där centerns representanter finns med. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 102 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den juridiska och den administrativa kontrollen av narkotika omfattar bara de medel som finns upptagna i socialstyrelsens narkotikaförteckningar. Vad som nu håller på att hända i narkotikavärlden är att nya, kemiskt framställda droger mixas fram. Uppmärksamheten måste därför riktas mot dessa nya, som inte ställs under någon form av narkotikakontroll.

Internationella erfarenheter vittnar om att enskilda narkotikabrottslingar, främst händiga kemister, har börjat framställa ämnen, som har narkotikaliknande egenskaper som rusmedel, men som på någon punkt avviker i fråga om kemisk design. Ämnet är därmed inte underkastat narkotikakontroll. Dessa s. k. designer drugs, dvs. formgivna droger, har skräddarsytt för att just undgå denna kontroll. De är dock lika beroendeframkallande och farliga som många klassiska narkotikasorter.

I USA har sedan början av 1980-talet problemen med dessa "designer drugs" uppmärksamats alltmer. Det gäller t. ex. drogen "China White", som medför samma effekter som heroin och som vid överdoser kan ge andningsförlamning, ofta med dödlig utgång. Medlet är ca 20 gånger starkare än heroin, vilket betyder att det är verksamt även i mycket små doser. Eftersom "China White" avviker i den kemiska strukturen från juridiskt definierade narkotikapreparat, kan narkotikalagstiftningen inte tillämpas på medlet. Ett sätt att åtgärda detta är att uppföra även "China White" i narkotikaförteckningarna.

Eftersom kombinationsmöjligheterna är närmast oräkneliga i modern

synteskemi, visar detta svagheten i att bibehålla en strikt uppräkningsdefinition beträffande narkotika.

Förfarandet med en uppräkningsdefinition av narkotika är administrativt och juridiskt exakt, men har betydande narkotikapolitiska brister. Med tanke på de allvarliga riskerna för framställning av en rad beroendeframkallande och hälsofarliga varor bör, menar vpk, det svenska narkotikabegreppet ses över.

Den linje som brottsförebyggande rådets arbetsgrupp har pekat på bör bli föremål för fortsatta studier i avsikt att finna en teknisk lösning på problemen med narkotikadefinitionen. Eftersom frågan fordrar anlitande av både juridisk och kemisk-farmakologisk sakkunskap bör en särskild utredning tillsättas. Utskottet tycker inte att det behövs utan litar på att regeringen med korta varsel kan få kontroll över problemet. Man kan fråga sig hur allvarligt detta hot skall behöva bli för att riksdag och regering skall göra någonting åt det. Mot bakgrund av den allvarliga utvecklingen i USA på detta område och de välgrundade farhågorna för att en liknande utveckling kan äga rum även i vårt land tycker jag att utskottets avslagsyrkande förefaller vara likt den obotfärdiges förhinder. Kravet i motionen är mycket hovsamt: en begäran om utredning för att se vilka juridiska, tekniska och medicinska aspekter som måste beaktas innan lagstiftningen revideras.

Det framgår klart av betänkandet att utskottet inte självt har för avsikt att studera frågan, och det framgår också av frågans behandling – det förekom ingen hearing och ingen remissomgång i ärendet. Utskottet begär inte heller att regeringen skall göra något. Vem skall då samla kunskap om dessa nya typer av droger?

Jag är rädd för att de enda som kommer att beflita sig om att närmare undersöka hur de nya syntetiska ämnena fungerar och kan avvyrtras på den svenska marknaden blir en grupp skrupelfria kemister, och det kommer förstås ytterst att gå ut över missbrukarna.

Utskottets hållning att inte initiera någon åtgärd innebär att vi skall "vänta och se". Men vi har sett hur allvarlig utvecklingen blivit i USA – varför skall vi då vänta och inte göra någonting nu?

Så till en annan fråga. Kvinnokampen och kvinnofrigörelsen är ett av vår tids stora samhällsfenomen. Kvinnorörelsen har gjort stora framsteg, även om mycket återstår innan man kan tala om jämställdhet mellan kvinnor och män. Men i tider av arbetslöshet och försämringar inom den offentliga sektorn är kvinnokampens landvinningar ständigt hotade. Det är risk för att borgerliga lockbeten i form av s. k. vårdnadsbidrag får kvinnor att överge krav på ekonomisk självständighet för att i stället hamna i den traditionella hemmafrurollen. Kvinnornas gamla roll som dekorativt bihang till mannen glorifieras nu åter i veckopressen.

I detta läge behövs, herr talman, en självständig och livskraftig kvinnorörelse för att försvara det som uppnåtts och också för att föra kvinnokampen vidare. I dag är varje aktivitet som ökar solidariteten mellan kämpande kvinnor värd att stödja och uppmuntra. En bland många förutsättningar för en aktiv kvinnorörelse är uppbyggande av kvinnohus.

Vpk föreslår att riksdagen för att stimulera till uppbyggnad av kvinnohus i de flesta största tätorter skall besluta om inrättande av en statlig fond, dit

kvinnohusföreningar kan vända sig för att få ekonomiskt stöd för att starta och driva verksamhet. Vi har tänkt att fonden skall betala ut startbidrag när kvinnor i organiserade former vill sätta i gång en kvinnohusverksamhet och också kan redovisa en plan för verksamheten.

Utskottet avstyrker förslaget i vpk:s motion i denna fråga med hänvisning till att fonden inte passar in i nuvarande bidragssystem. Jag tycker att det är en dålig motivering.

Jag vill också ta upp frågan om prostitutionen. Ett sätt att stoppa prostitutionen är att stoppa efterfrågan. Åtgärder som innebär repressalier och tvång tycker vi är principiellt förkastliga när de riktas mot människor med utgångspunkt i deras sociala problem. Vpk menar därför att de prostituerade kvinnorna skall stödjas och hjälpas för att de skall kunna bryta sitt levnadsmönster. Däremot menar vi att sanktioner kan riktas mot de prostituerades kunder. Dessa är oftast inte människor med sociala problem utan tvärtom personer som utnyttjar medmänniskor ur en socialt utsatt grupp. Vi hade en diskussion i frågan förra veckan, och jag vill framhålla att det självfallet långt ifrån är så att en kriminalisering av kunderna löser problem i samband med prostitution, men att den förmodligen avskräcker många från att delta i den här könshandeln. Men det allra viktigaste är att satsa mer på social jourverksamhet och på olika former av projekt för att förhindra att fler kvinnor prostituerar sig och för att stödja dem som redan dragits in i prostitution.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-reservationerna vid betänkandet.

Anf. 103 GUNNAR STRÖM (s):

Herr talman! Riksdagen antog 1984 en proposition om samordnad och intensifierad narkotikapolitik. Grunden för denna var det utredningsmaterial som narkotikakommissionen lagt fram. Målet för samhällets insatser på området är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Glädjande är att undersökningar och rapporter tyder på att missbruket har minskat, i första hand bland de unga.

År 1977 fastslogs riktlinjerna för alkoholpolitiken. Under bred enhet fastställdes ett samlat alkoholpolitiskt program med ökade resurser till förebyggande åtgärder och upplysningsverksamhet. Målet var att begränsa den totalt för höga alkoholkonsumtionen och komma till rätta med alkoholmissbruket samt att minska den totala konsumtionen med 25 % fram till år 2000. Det som är oroande i dag är att konsumtionen nu efter många års nedgång något ökat.

Regeringen har ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd med representanter för folkrörelser och organisationer. Deras huvudsakliga uppgift är att diskutera alkoholpolitiska åtgärder för att minska den totala konsumtionen, för att därigenom minska skadorna. Det är det övergripande målet, som sattes upp i 1977 års alkoholpolitiska proposition. Som jag sade tidigare har en ökning av konsumtionen skett under de senaste månaderna. Men om vi ser på en längre period har konsumtionen minskat och därmed också skadorna. Ännu återstår mycket att göra.

Herr talman! Det finns elva reservationer till betänkandet, som jag tänker kommentera en del.

Först beträffande reservation 1 av moderaterna. I budgetpropositionen föreslås 810 milj. kr. till missbrukarvården. Moderaterna föreslår 425 milj. kr. – en minskning med 385 miljoner. Utskottet behandlade ett liknade yrkande förra året. Utgångspunkten då var att riksdagen borde anslå medel i storleksordning motsvarande statens tidigare åtaganden som utskottet dessförinnan hade tillstyrkt.

I reservation 2 av centern och moderaterna anses att statsbidrag ej bör utgå till arbetsmarknadens parter för kamratstöd på arbetsplatserna. Man anser att arbetsmarknadens parter har egna ekonomiska resurser för detta. I en proposition från 1976/77, då Rune Gustavsson var socialminister, skrevs följande: Det bör ankomma på socialstyrelsen att informera om de möjligheter styrelsen har att lämna ekonomiskt bidrag till alkoholpolitiska insatser på arbetslivets område.

De fackliga organisationerna utgör en viktig del i det sociala nätverket. Därför anser utskottet att statsbidrag bör utgå.

I moderaternas reservation 3 yrkas ett plus på 10 miljoner till frivilligorganisationerna. I reservation 1 säger man att kommuner och landsting själva bör kunna göra den fördelning som man anser riktig. De bör också då kunna ge frivilligorganisationerna bidrag, vilket de även gör i stor utsträckning. Exempelen på detta är många. Men om kommunerna berövas 385 miljoner nästa budgetår och resterande upp till 810 milj. kr. kommande budgetår, som moderaterna föreslår, blir det svårare. Det avgörande argumentet för statens bidrag till kostnader för missbrukarvården måste vara att staten tar in inkomster från alkoholförsäljningen och då också bör betala vården av dem som drabbas. Moderaterna vill koppla loss från det sambandet. För att fria till ideella organisationer bjuder moderaterna över med 10 milj. kr. men försvagar vården för övrigt med 385 milj. kr. Det är inte särskilt heroiskt!

Folkpartiets, centerns och moderaternas reservation 4 gäller stöd till familjehem. Det är mest en okynnesreservation, vill jag påstå. Vi vill ju i stort sett samma sak. Återigen: om kommunerna, som i huvudsak har ansvaret här, berövas flera hundra miljoner i statsbidrag som moderaterna vill, blir det svårt för kommunerna att ge familjehemmen ekonomiskt stöd.

Om vpk:s reservation 5 vill jag framhålla att kvinnohus sysslar med mycket annat än behandlingsarbete. I exempelvis Örebro är det enligt ett TV-reportage mycket fråga om juridisk rådgivning.

Centerns reservation 6 begriper jag inte. Det utvecklas ju ständigt nya vårdmetoder, och stöd får de. Kommunerna får statsbidrag och får sedan se till att pengarna fördelas. Under anslaget H 4 beräknas 5 milj. kr. för särskilda utvecklingsinsatser inom narkomanvården. Utskottet tillägger att det är viktigt med nya impulser och synpunkter på det sociala behandlingsarbetet.

Reservation 7 av moderaterna är återigen en onödig reservation. Socialutskottet har instämt i vad justitieutskottet tidigare har framhållit om vikten av ett väl fungerande samarbete på det lokala planet när det gäller att bemästra narkotikaproblemen. Inom regeringskansliet finns ett samordningsorgan, som kan ta initiativ om det behövs.

I reservation 8 av vpk skriver reservanten att samhället måste satsa mer på social jourverksamhet för att förhindra att flera kvinnor prostituerar sig samt för att hjälpa de kvinnor som hamnat i denna situation att bryta sitt levnadsmönster. Socialstyrelsen har erhållit medel från delegationen för social forskning för ett projekt om prostitutionsförebyggande arbete, som kommer att ge arbetsmaterial till personal som arbetar med ungdom i riskzonen.

Reservation 9 av moderaterna handlar om utslagnas bostadssituation. Utskottet delar uppfattningen att nödig bostad är en grundläggande social rättighet. Kommunerna har ansvaret för bostadsförsörjningen, och kommunerna skall ta detta ansvar, så att alla har en bostad av god kvalitet.

Reservation 10 av moderaterna är farlig. Moderaterna vill ha den gamla nykterhetsvården tillbaka. Men hur tvångsomhändertagande av vuxna missbrukare skall ske utreds nu av socialberedningen, som har detta år på sig. Om omhändertagande av unga har socialberedningen nyss lagt fram ett betänkande. Den gamla nykterhetsvårdslagen använde sig av tumskruvsmetoden: förmaning, varning, övervakning och s. k. vilande resolution – man fick besked av länsstyrelsen om intagning på arbetsanstalt, men nykterhetsnämnden hade den i byrålådan tills vidare. Det visade sig inte vara bra med dessa tvångsåtgärder. Frivilligt kan man ju komma överens om det mesta. Det gäller att så långt som möjligt ha människorna med sig.

Reservation 11 av vpk gäller definitionen av narkotika. Socialstyrelsens läkemedelsavdelning kan omedelbart inleda arbetet med att analysera och begreppsbestämma ett okänt preparat. När analysen är gjord kan regeringen inom en vecka förklara om ämnet är narkotika. Social- och justitiedepartementen anser att beredskapen mot nya narkotiska ämnen är god.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till socialutskottets hemställan i betänkande 17 på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 104 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Gunnar Ström säger att de moderata förslagen inte är särskilt heroiska när det gäller att åstadkomma förbättringar på det område som vi nu diskuterar.

Jag vill ändå påstå, Gunnar Ström, att det när det gäller medelsanvisningen är alldeles uppenbart att – som vi moderater säger – kommuner och landsting har bättre ekonomi än staten. Vi menar att det därför finns möjligheter att begränsa statens utgifter och i större utsträckning utnyttja kommunerna. Det innebär inte att vi på något sätt skulle vilja ha en sämre vård och en sämre rehabilitering. Vi tror tvärtom att kommunerna har bättre möjligheter.

Vi anser dessutom att det är bättre att före och även efter valet, som vi moderater gör, ärligt och rättframt säga att man är beredd att skära ned statsbidragen. Det är mer än man kan säga om regeringen. Regeringen lovade ju före valet att man inte skulle röra statsbidragen. Men efter valet har man faktiskt rört statsbidragen på flera områden och i långt större utsträckning än vi moderater har gått med på. Jag tycker att det är bättre att i tid gå fram och säga detta.

Gunnar Ström säger också att det är orimligt att vi moderater inte har ett samband mellan skatteintäkterna och vårdkostnaderna när det gäller alkoholo-

len. Han säger att vi inte vill ge statsbidrag till organisationer och inte vill utnyttja statens skyldighet när det gäller att ta hand om dem som drabbas. Vad vi vill, Gunnar Ström, är att utnyttja alla de goda krafter som finns i vårt samhälle, inte minst på det ideella planet, när det gäller vård och rehabilitering av missbrukare. Jag tror att vi på goda grunder kan säga att de insatser som gjorts på detta område av stiftelser och genom enskild vårdverksamhet har visat sig vara banbrytande i dessa sammanhang. Det är därför som vi vill utnyttja och stödja dessa organisationer. De har ofta ont om medel, och därför vill vi öka bidragen till dem.

Sammantaget tror jag att vi är överens om att det behöver tas rejäla tag. Skillnaden mellan oss och socialdemokraterna är att vi moderater vill bredda basen för möjligheterna att utnyttja alla andra krafter som också kan göra insatser på detta område.

Vi vidhåller att de fackliga organisationerna har råd att utföra detta arbete på ideell basis. Jag tror också att de är beredda att göra det.

Anf. 105 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Gunnar Ström tog förhållandet att vi har fått en förändring av trenden när det gäller alkoholkonsumtionen med en axelryckning. Gunnar Ström säger att det ju sett på litet längre sikt har skett en minskning. Det är ju detta vi har påtalat. Under tiden från 1977 och fram till nu har det skett en minskning av alkoholkonsumtionen. Det är ett resultat av de åtgärder på bl. a. informationsområdet som föreslogs i den proposition som riksdagen antog 1977. Vi tycker att det är beklagligt att den trenden nu ser ut att brytas.

Gunnar Ström var vänlig nog att läsa ur den alkoholproposition som jag lade fram 1977. Han sade att jag i denna hade uttalat mig positivt om de fackliga organisationernas insatser. Och visst hade jag all anledning att göra det. Jag har även i dag all anledning att uttala mig positivt om de fackliga organisationernas insatser. De kan göra stora insatser, och som folkrörelse bör de göra det. Men skillnaden, Gunnar Ström, är att jag då – jag hade haft kontakt med bl. a. den verksamhet som bedrevs här i Stockholmsområdet i samarbete mellan de fackliga organisationerna – uttalade att socialstyrelsen skulle kunna bevilja pengar om den fann anledning till det. Men vad gjorde den socialdemokratiska regeringen när den tillträdde? Jo, den inrättade ett särskilt anslag till denna verksamhet, utan någon som helst redovisning. Vi har inte fått reda på hur dessa pengar används. Det tycker jag är märkligt.

Gunnar Ström säger att han inte förstår reservation nr 6, som gäller utvecklingen inom narkomanvården. Utskottet har skrivit ganska positivt om centermotionen, men inte uttalat ett klart ställningstagande för motionen. Vi menar att riksdagen bör avge en viljeyttring i just denna fråga. Därför har reservationen tillkommit.

Anf. 106 PER ARNE AGLERT (fp) replik:

Herr talman! Gunnar Ström säger att vi har väckt en okynnesmotion. Jag tycker att majoritetens avstyrkande var ett okynnesavstyrkande. De lärda får sedan tvista om vem som har varit okynnig.

Förra året tolkade vi bestämmelserna så, att det inte gick att bevilja ett

statligt stöd. Sedan gav regeringen pengar till Familjehemmens riksförbund. Vi säger i reservationen att det var bra gjort av regeringen och att den bör fortsätta med denna bidragsgivning. Jag vet inte vem som är mest okynnig. Jag tycker i alla fall inte att jag är det.

Anf. 107 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Gunnar Ström sade att mycket tyder på att missbruket har minskat. Jag är inte alldeles säker på att det har gjort det när det gäller narkotikan. Vad beträffar alkoholkonsumtionen har det kommit siffror på att den tenderar att öka. Jag tycker att man måste se mycket allvarligt på detta.

Den fråga som jag tog upp gällde vad som har hänt på senare tid. Det pågår nu en ny, snabb och farlig utveckling på narkotikaområdet med de nya formgivna droger som faller utanför narkotikaförteckningen. Jag kan inte bestrida den uppgift om hastigheten på en vecka som Gunnar Ström hänvisade till, men jag vill anlägga ett moraliskt och politiskt resonemang på denna fråga.

Utvecklingen är vetenskapligt dokumenterad, och den utgör redan i dag ett hot mot många människors framtid. Vi har i vårt land åtminstone en handfull kemister som klarar av att framställa narkotika eller narkotikaliknande substanser och som dessutom har tillräckligt rymligt samvete för att göra detta:

I stället för att vänta och se borde vi göra något redan nu. Vad vi i vpk har krävt är bara en utredning om hur narkotika skall definieras. Det borde åtminstone finnas en återkoppling till USA. När ett medel har klassificerats som narkotika där borde en sådan klassificering kunna göras automatiskt här i Sverige. Det skulle faktiskt praktiskt gå att lösa mycket enkelt genom den internationella polisen.

Utskottet vill nu vänta och se i stället för att föregripa utvecklingen i denna fråga. Man avstår därigenom från möjligheten att förebygga ett stort problem, tror jag.

Sedan övergår jag till frågan om kvinnohusfonden. Vpk föreslår att 20 miljoner skall ingå i denna fond, som en starthjälp för de kvinnor och organisationer som vill driva kvinnohusverksamhet. Om man nu tycker att kvinnohusen gör ett bra och betydelsefullt arbete, borde man ha kunnat hitta en anslagspost som passar in på denna fond. Jag tycker att utskottets yrkande om avslag på vårt krav på 20 miljoner är litet dåligt motiverat.

Anf. 108 GUNNAR STRÖM (s) replik:

Herr talman! Först till Ingvar Eriksson: Kommunerna har fått bära en del kostnader på det här området. Vi anser därför inte att också de 385 miljonerna skall tas ifrån dem. De pengarna behövs just till vården av missbrukare. Det är viktigt.

När det sedan gäller medverkan från arbetsmarknadens organisationer tycker jag absolut att staten skall gå in med bidrag. Det är fråga om 3,5 miljoner, om jag inte missminner mig. Jag är säker på att dessa pengar kommer att användas på rätt sätt. Jag har själv sysslat med kamratstödande verksamhet när jag var ordförande i Metals avdelning i Degerfors, och jag

vet därför att man i den här verksamheten kan hjälpa sina kamrater. Det kanske inte alltid blir så goda resultat, utan man får många gånger bita i det sura äpplet, men jag tycker trots detta att statliga medel skall användas även i den kamratstödjande verksamheten.

Så till frågan om medel till Familjehemmens riksförbund. Förbundet har ju tidigare ansökt om bidrag, och om det är fråga om att dra i gång t. ex. någon form av utbildning, har förbundet möjlighet att ansöka om bidrag också nu. Förra gången förbundet ansökte fick det 200 000 kr. Det är inget som hindrar att förbundet ansöker om pengar på samma sätt som tidigare.

Det är inget tvivel om att jag håller med Rune Gustavsson om att det är viktigt med information. Men det är just ute på arbetsplatserna som informationen går fram. Jag är också övertygad om att fackförbunden har mycket informationsmaterial. Sedan har vi också företagshälsovården, som fungerar bra när det gäller att informera. Företagshälsovården kan dessutom hjälpa oss i den här verksamheten bl. a. genom att ge de kamrater det gäller antabus och annat.

Jag vill än en gång säga att statsbidrag bör ges till dem som ställer upp och hjälper sina kamrater i de här avseendena.

Inga Lantz talar om en kvinnohusfond. Det är klart att om det finnes pengar så att man kunde dela ut hur mycket som helst, skulle man kunna diskutera att anslå medel också till en sådan, som säkert skulle kunna betyda mycket. Men jag fäste mig vid vad som sades i ett TV-program i går från Örebro som handlade om kvinnohus. En person som arbetade i den verksamheten sade att det i regel var juridisk rådgivning som man sysslade med. Så är det nog i de flesta fall.

Anf. 109 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall först ta upp en fråga som jag inte hann med i min förra replik. Gunnar Ström sade nämligen i sitt anförande att vår reservation 10 var farlig, eftersom den innebär att vi vill återgå till det gamla. Så är det inte. Vi vill utveckla och bygga vidare på de erfarenheter som hittills har gjorts. Det är därför vi anser att det behövs en mera adekvat vård för missbrukare, och det är därför vi vågar förorda nya initiativ och nya lösningar. Inte minst det vi erfor vid socialutskottets besök på Island i somras gav vid handen att man för samma medel kan åstadkomma mycket mer av vård bara man vågar ta nya initiativ. På Island fick vi också erfara, Gunnar Ström, hur arbetsgivare, fackföreningar och familjer ställde upp i den nya typ av vård som man där satsade på och hur de åstadkom resultat som vi i Sverige bara kan drömma om. De hade en rehabiliteringsnivå, som var otroligt hög när det gällde dem som togs in för vård. Genom att alla ställde upp för att lösa problemen, som de verkligen tagit på allvar, hade man också lyckats avdramatisera dem.

Det är därför vi moderater vågar förorda att vi skall ta initiativ och använda nya vårdformer och också att vi med ökade statsbidrag skall stödja de organisationer som tar sådana initiativ. Anslagen till dem är vi villiga att öka, för de har sämre råd. Däremot tror vi att kommunerna har en så pass stark ekonomi att de kan klara verksamheten på det här området utan särskilda statsbidrag. Vi vet alla – också socialdemokraterna har konstaterat detta,

men först efter valet, när de vågat röra andra statsbidrag – att kommunerna själva kan göra sina prioriteringar och satsa på områden som de finner viktigast. Vi tror att kommunerna också är beredda att göra det.

Anf. 110 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! T. o. m. socialstyrelsen medger att det kommer att bli ett glapp mellan vad som finns upptaget i narkotikaförteckningarna och eventuellt nya former av narkotika. Det är ofrånkomligt, säger man, med den förteckning som vi har i dag. Det finns redan många narkotikaliknande preparat som är lagliga i vårt land. Teoretiskt skulle en enda kemist kunna producera tillräckligt för världens samlade konsumtion av heroin utan att odla en enda opiumvallmo. Varför skulle knarksyndikaten fortsätta den osäkra och tidskrävande importen av heroin från Asien eller kokain från Sydamerika, när motsvarande droger kan tillverkas billigare, i större mängder och riskfriare i en källare i Los Angeles, Hamburg eller Stockholm?

Denna fråga ställer faktiskt narkotikapolitiken på sin spets, och den visar hur fåfängt det är att försöka lösa narkotikaproblemet med åtgärder i fjärran länder i form av t. ex. alternativa odlingar. Med sådana åtgärder blir det bara marginella insatser. Huvudslaget mot narkotikan måste stå i det egna landet, vare sig det handlar om USA eller Sverige. I första hand är det efterfrågan på narkotika som måste minskas.

Jag tycker att utskottet borde ha tagit litet mer seriöst på den här frågan, för narkotikan kommer att ställa till oerhörda problem i framtiden, och det tycker jag är beklagligt.

När det gäller kvinnohusfonden vill jag framhålla att ingenting hindrar att man bedriver juridisk rådgivning på ett kvinnohus. Det kan väl inte vara fel. Jag kan inte förstå det argumentet mot förslaget att inrätta en fond på 20 milj. kr. som starthjälp för kvinnohus. Sedan får väl kvinnorna själva bestämma vilka verksamhetsformer som de vill arbeta med. Det är väl alldeles utmärkt att det bedrivs juridisk rådgivning; sådan behövs precis som det behövs annan social och stöttande verksamhet för kvinnor i olika situationer. Det finns massor av verksamhetsformer för kvinnohus, och det ena får inte stå i motsats till det andra. Framför allt kan inte detta att det bedrivs juridisk rådgivning vara ett argument mot att inrätta en sådan här fond.

Anf. 111 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Gunnar Ström och jag är överens utom på en punkt. Vi är överens om den viktiga roll som de fackliga organisationerna har när det gäller kampen mot alkohol- och narkotikamissbruk. De har stora möjligheter att ge information m. m. Men om jag vore på en arbetsplats, om jag vore fackligt organiserad och såg att en kamrat till mig fick problem, då vore det självklart och naturligt för mig att stödja denna person. Inte skulle jag ha betalt för det! Det är på den punkten som Gunnar Ström och jag inte har samma uppfattning. Jag har många gånger sagt och kan upprepa det, att om det är så att vi inte kan räcka en hjälpende hand när det behövs utan att ta betalt, då blir vårt samhälle oerhört kallt och fattigt.

Anf. 112 PER ARNE AGLERT (fp) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Gunnar Ström bör vara så nöjd med att vi i ett långt perspektiv har en nedpressning av alkoholkonsumtionen. De tre sista åren har nedpressningen praktiskt taget varit noll. Går konsumtionen uppåt borde Gunnar Ström visa något större oro än vad han visade i talarstolen i dag. Det blir nog inte någon folkstorm mot alkohol och narkotika från det hållet inte! Inte någon revolution heller naturligtvis!

Till sist, herr talman, ber jag om ursäkt för att jag drog över taletiden i min förra replik. Jag skall fatta mig kort nu. Jag kommer att begära mer tid nästa gång och bara ta halva den tiden i anspråk.

Vi anslår nu gemensamt pengar till fackföreningsrörelsen. Det går bra. Varför går det inte bra att göra det till familjehemmen? Jag kan inte förstå det.

Anf. 113 GUNNAR STRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag sade, Per Arne Aglert, att Familjehemmens riksförbund kan komma med en ny begäran om pengar. Finns det några projekt som man vill jobba med, finns det också pengar. Man har ju fått pengar förut och samma möjlighet finns även i fortsättningen.

Om jag inte minns fel har alkoholkonsumtionen alltsedan år 1977 minskat med 22 %. Det är inget dåligt resultat! Vi får hoppas och tro att ökningen under de tre aktuella månaderna i år är en engångsföreteelse. Kanske är det den stränga vintern som har gjort att man behövt någonting som värmer innanför västen.

Det är klart, Rune Gustavsson, att vi är överens. Naturligtvis sträcker man fram en hjälpande hand, om man ser att en kamrat har problem. Vi tänker oss att Rune Gustavsson säger följande till sin arbetsgivare: "Du, nu sätter jag mig på cykeln och åker i väg och hämtar honom, för han får inte ligga där hemma. Tar jag inte hit honom i dag, kommer han inte i morgon heller." Vad säger arbetsgivaren i den situationen? Tror Rune Gustavsson att arbetsgivaren ställer upp? Det är sådant vi menar att man inte skall behöva förlora pengar på.

Jag vet att kamraterna i Metall sträcker ut en hjälpande hand, för dem känner jag. Problemet är dock att vi inte orkar sträcka fram handen i helg och söcken. När det väl är lördagkväll vill man själv vara hemma hos familjen, och då kan man inte hålla kamraten i hand. Det är då som kamraten återfaller till missbruket. Det är, som sagt, det som är det stora problemet. Kamraten måste ju själv bli stark för att kunna klara av sådana här problem.

Jag säger ännu en gång. Inga Lantz, att om det fanns 20 miljoner, kanske det vore värt att satsa på den kvinnohusverksamhet som Inga Lantz här talar om. Men det är en sak för kommunerna att avgöra. Kommunerna kan ju gå in och ge hjälp, och det gör kommunerna många gånger – t. ex. när det gäller att ordna lokaler. Även socialnämnden i kommunen bidrar med pengar. Det är på det sättet man bygger upp en verksamhet. Men just nu finns det alltså inga 20 miljoner som vi undan för undan kan ta av för underhåll av ett kvinnohus.

Det är klart att det här med narkotikan är ett svårt problem. Jag håller med om att det kan bli "glapp", som Inga Lantz här säger. När ett preparat inte finns i Sverige, kan vi ju inte göra några tester eller någon klassificering. Det

samarbete som Inga Lantz talar om finns tyvärr inte. Vi får hoppas att det så småningom kommer till stånd.

Ingvar Eriksson talar om nya erfarenheter. Men socialberedningen ser för närvarande över frågan om en lag på detta område – precis som man gjorde när det gällde lagen om unga missbrukare. Det är bara att studera betänkandet i fråga.

Andre vice talmannen anmälde att Per Arne Aglert anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 114 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall bara kort kommentera motion So220 och utskottets yttrande med anledning av denna. Inom parentes sagt har motionen försetts med Inga Lantz namn. En kanslitjänsteman har slirat med namnstämpeln – om jag får uttrycka mig så. Det är nämligen jag som har skrivit motionen.

Vad är det då som tas upp i motionen? Jo, där nämns den rapport som justitieombudsman Tor Sverne – till yttermera visso en av landets främsta familjerättsexperter och även expert på barns förhållanden – har tagit initiativ till och även avlämnat med anledning av de allvarliga brister som finns när det gäller familjehemmens funktion. De brister som han har belyst visar sig vara utomordentligt allvarliga. Han har gjort en ganska grundlig utredning, som bygger på ett studium av ett stort antal socialförvaltningar inom kommuner av litet olika typ. Man avslöjar en dålig kontakt med de familjehemsplacerade barnen. Man avslöjar också en många gånger dålig insyn i fråga om de förhållanden som råder i familjehemmen – man avslöjar vad det är för människor som tar hand om barnen. Det visar sig att det alltför ofta inte finns några som helst program, något tänkande framåt, när barnet väl har placerats i familjehem. Det finns en stark tendens att försumma den roll som barnets fortsatta kontakt med de biologiska föräldrarna i förekommande fall spelar.

Detta är kort sagt en ganska alarmerande rapport – även för den som inte är benägen att i sådana sammanhang bruka starka ord.

Anledningen till att jag tar till orda i debatten är att detta är en sak som riksdagen och dess socialutskott borde ägna litet större uppmärksamhet än vad de har gjort – nog talar skrivningen sitt tydliga språk om en ganska avsevärd liknöjdhet inför detta problem. Jag är djärv nog att våga påstå, att om denna motion inte hade väckts hade utskottet inte skrivit någonting och över huvud taget inte uppmärksammat problemet.

Det var också bara på grund av en intervention från vpk:s ledamot som utskottet kom så långt att man skrev att man förutsatte att socialstyrelsen och länsstyrelserna skulle köra på kommunerna så att förhållandena förbättrades. Detta hade utskottet inte tänkt ta med i den första skrivningen, utan där hade man bara instämt i största allmänhet utan några förpliktelser i fråga om JO:s rapport och hans synpunkter.

Med anledning av detta mycket passiva förhållningssätt vill jag försöka lägga socialutskottets ledamöter på hjärtat att fortsättningsvis ta en annan överblick över denna fråga. Till skillnad från många andra frågor, t. ex. när det gäller sjukvårdspolitiken, där det finns ett starkare betonat ansvar på den

kommunala sidan, rör det sig här om tillämpningen av en lag som riksdagen har stiftat, nämligen socialtjänstlagen. Den är inte någon kommunernas ensak, utan den har sina övergripande målsättningar, sina paragrafer, och bakom dem står en viss socialpolitisk ideologi, ett bestämt tänkande, som riksdagen har bestämt skall gälla ute i kommunerna. Socialtjänstlagen är alltså ett riksdagens ansvar, som man inte kan komma från, och JO Sverne är en riksdagens justitieombudsman och inte en tjänsteman i socialstyrelsen.

Det finns ytterligare en anledning att betona det jag nu har sagt. Det här är inte det enda området där vi har anledning att konstatera att socialtjänstlagen och dess ursprungliga goda intentioner håller på att urholkas. Jag har i motionen pekat på den roll som resursfrågan här spelar, och det ger mig anledning att säga – med en lätt polemisk udd – att när man skriver ett sådant här svar på motionen som socialutskottet enhälligt har gjort, borde man inse att frågan om socialtjänstlagens intentioner skall kunna uppfyllas i praktiken och om en uppryckning av de familjehem där barnen placeras skall kunna åstadkommas i väsentlig mån är en resursfråga. Då kanske de borgerliga ledamöterna skulle ägna sig åt en stunds tyst självprovning, med tanke på i hur pass många kommuner ute i landet som man, när det blev regimskifte, resonerade som så att det tydligen var viktigare med skattesänkningar än att ge socialtjänsten resurser. Också på socialdemokratiskt håll kanske man skulle vara något mera försiktig med att så pass hårt reducera kommunernas resurser som man har gjort i statsfinansiella sammanhang.

Slutligen en uppmaning, kanske i första hand till de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet: Som jag sade riskerar socialtjänstlagen att vattnas ur. Det vore en tragedi om detta så omsorgsfullt och väl förberedda lagverk, med dess goda intentioner, skulle få falla sönder under besparingspolitiken och det hårdnande politiska klimatets tryck. Det är dock allom bekant och vem som helst kan se att det växer fram en hårdare, likgiltigare och hänsynslösare attityd mot de utsatta i samhället. Det hörs gång på gång, också i denna debatt, appeller om ökade repressalier, ökat hot, tumskrusmetoder och tvång. Det är i väldigt hög grad en frukt av ett klimat där just socialtjänsten får arbeta med dåliga resurser. Då förfaller ofta många människor, också tjänstemän i socialförvaltningen, till att ta sin tillflykt till den typ av metoder som bör tillhöra ett övervunnet stadium i den svenska civilisatoriska utvecklingen.

Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Den av riksdagen år 1977 beslutade alkoholpolitiken har varit framgångsrik. Vi har tid efter annan kunnat notera sjunkande siffror över alkoholkonsumtionen. Vi har också kunnat notera färre omhändertaganden av berusade personer enligt LOB. Statistik från sjukvården tyder dessutom på att antalet alkoholbetingade skador minskat. Från läkarstämman i Örebro rapporteras i dag att antalet nyfödda barn med skador på grund av moderns alkoholförtäring har minskat kraftigt under åren 1983–1985.

Det finns emellertid ingen anledning att beskriva situationen i alltför ljusa färger. All tillgänglig statistik visar – och vi kan med egna ögon se det – att den sociala utslagningen på grund av alkohol- och narkotikamissbruk är stor. Var fjärde femte vårdplats inom sjukvården upptas för vård av sjukdomar

betingade av alkoholberoende.

Jag vill i det här sammanhanget gärna betona de sociala aspekterna på alkoholproblemen. Utslagningen ur den sociala gemenskapen och från arbetsplatsen är brutal för många av dem som missbrukar alkohol. Därför har vårdinsatserna utomordentligt stor betydelse i en effektiv alkoholpolitik. Många fina resultat har också nåtts i vårdarbetet, bl. a. genom den metodiska nyorientering som skett och som alltjämt pågår.

Enligt min mening saknas dock ett par mycket viktiga inslag i den rehabiliterande vårdkedjan. Jag tänker främst på de stora svårigheterna för många missbrukare att skaffa sig ett bra socialt umgänge, alltså en kamratkrets som kan utgöra ett fint stöd i den vård sökandes hemmiljö. Många behöver också ha tillgång till en helnykter miljö för att klara sin situation. Frivilligorganisationer av olika slag kan och måste här spela en viktig roll. Det är min förhoppning att nykterhetsrörelsen skall kunna bredda sitt engagemang på detta område.

Det andra viktiga inslaget i vårdkedjan som jag tänker på är tillgången till ett arbete. Här finns också stora svårigheter för den som söker arbete och är missbrukare. Jag menar att arbete och social gemenskap är av vital betydelse för rehabiliteringen av missbrukare.

Herr talman! Aktionerna mot alkoholbetingade sociala och medicinska skador måste emellertid föras på två fronter: dels den vårdande, dels den rent förebyggande. De förebyggande insatserna betonades också i riksdagsbeslutet om alkoholpolitiken 1977.

Som jag sade tidigare har arbetet inte varit utan framgång. Det finns emellertid nu vissa tydliga tecken på att vi tvingas konstatera ett trendbrott. Systembolaget redovisar siffror över en ökad försäljning under första kvartalet i år. Det är den första ökningen på närmare tio år. En opinionsundersökning som nyligen har presenterats om ungdomars alkoholvanor visar att alkoholkonsumtionen bland ungdomarna ökat, vilket också är ett trendbrott. Satta i relation till målet för alkoholpolitiken är dessa tecken illavarslande.

En effektiv alkoholpolitik kräver uthållighet. Vi har vant oss vid att under flera år kunna notera positiva resultat, och det finns därför en risk att vi invaggas i den felaktiga uppfattningen att uppmärksamheten kring problemet kan minskas.

Den alkoholpolitik som riksdagen lade fast 1977 måste enligt min mening fullföljas. Inte minst mot bakgrunden av att riksdagen under våren 1985 – i samband med behandlingen av propositionen om hälso- och sjukvården – slog fast att alkoholkonsumtionen fram till år 2000 skall minska med ytterligare 25 %. Det är glädjande att statsrådet Sigurdson i årets budgetproposition återigen ansluter sig till detta mycket ambitiösa mål.

Tillsammans med Barbro Nilsson och Georg Andersson har jag i motion 225 föreslagit bl. a. en omfattande upplysningskampanj, som syftar till ökad kunskap om alkoholproblemet samt till attitydförändringar, vilka innebär en minskad konsumtion av alkohol. Det skall bidra till att 25-procentsmålet kan nås. I förlängningen leder också konsumtionsminskningen till minskade sociala och medicinska skadeverkningar. Utskottet instämmer i värdet av en sådan informationsverksamhet men anser att regeringens alkohol- och

narkotikapolitiska råd skall behandla frågan. Eftersom statsrådet Sigurdson för några dagar sedan uttalade att "det måste till en ny statlig samordnande insats för att vända den senaste tidens negativa trend i en ny minskning", och samtidigt tillsatte en arbetsgrupp i departementet för att bereda frågan om en upplysningskampanj, har motionärerna anledning att vara tillfreds.

En annan viktig grund i 1977 års alkoholpolitik är en aktiv prispolitik, framhåller statsrådet i budgetpropositionen. Lika viktig är en annan grund för politiken, nämligen att försäljning och servering sker under kontrollerade former. Samtidigt skall naturligtvis onödiga regler utmönstras ur lagtexten, men det skall ske om de verkligen fyller kravet på att inte spela någon roll för möjligheten att nå det av riksdagen uppsatta 25-procentsmålet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag understryka vikten av att samhället slår vakt om hittills nådda resultat inom alkoholpolitiken men också framhålla det angelägna i att kommande åtgärder inriktas så att det av riksdagen uppställda målet kan uppnås. En effektiv alkoholpolitik är för mig ytterst en solidaritetsfråga – en fråga om medmänsklighet!

Anf. 116 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Låt mig få göra några kommentarer runt motion 253 och förslaget att införa nykterhets- och narkotikanämnder. Jag är fullständigt övertygad om att man ute i alla Sveriges kommuner i alla partier väldigt gärna skulle vilja se att nykterhets- och narkotikavården fungerade bättre, naturligtvis i första hand för att vi alla önskar att människor skulle kunna bli kvitt sitt drogberoende men också för att vi tycker att vårdresultaten ganska dåligt – lindrigt uttryckt – svarar mot kostnaderna.

Jag är övertygad om att många här i riksdagen har ett kommunalpolitiskt förflutet. Många var verksamma i någon liten kommun före kommunsammanslagningen och minns hur nykterhetsnämnden fungerade där. Många har också erfarenheter från socialnämndernas arbete i de stora kommuner vi nu har.

Herr talman! Jag tycker också att det är riktigt med totalsynen – som utskottet understryker i sitt betänkande – att den vårdbehövande inte skall behöva vända sig till mer än en instans, men jag skulle vilja påstå att det inte räcker med en totalsyn. Man måste ju också hinna göra något.

I en ordinär kommuns socialnämnd är ledamöterna överlupna med ärenden – om barnomsorg, om äldreomsorg etc., etc., nog så tidskrävande och viktiga ärenden. Hur skall man orka och hinna göra insatser för att barn, ungdom och vuxna fångas upp innan de fastnat i det djupa drogbruket som vi vet att det är gränslöst svårt att få människor ut ur?

I utskottsbetänkandet står: "En olämplig uppdelning av vårdfunktionerna kan innebära minskade möjligheter att rätt bedöma den enskildes behov av hjälp eller service." Jag håller självfallet med om det. Men någon gång borde allt utskottet och andra fundera över om inte just ett sammanförande av vårdfunktionerna och andra funktioner kan medföra att man inte mäktar med att ta sig an den enskildes behov av hjälp och service. Är det några speciella områden eller någon särskild kommun socialutskottet vill hänvisa till där individinriktade insatser med utgångspunkt från helhetssynen – för att använda betänkandets ord – fungerar på ett helt tillfredsställande sätt?

Socialutskottet påstår vidare att upprättandet av drogpolitiska handlingsprogram ute i kommunerna i praktiken torde fylla syftet med motionsförslaget, dvs. kamp på alla fronter mot narkotikan och aktiva, konkreta åtgärder mot vårt lands största sociala problem, alkoholen. Ja, inte åstadkommer upprättandet av program särskilt mycket! Har man inte möjlighet att effektuera och åtgärda de att-satser som programmen rymmer, är inte programmen i sig mycket att ha. Jag tvivlar faktiskt på att socialnämnderna maktar och hinner som man vill och borde.

Herr talman! Jag minns hur nykterhetsnämnden fungerade i lilla Gränna stad åren före kommunsammanslagningen: Den ideellt inriktade ordföranden Axel Ljungblad gjorde osjälviska, helhjärtade, medmänskliga insatser för familjer och individer. Nu har helhetssynen tagit över – nu styr socialnämnden i Jönköpings kommun. Teoretiskt sett fungerar allt, men i praktiken är även människor som arbetar utifrån helhetssynen begränsade, i synnerhet när centraliseringen kopplas därtill.

Herr talman! I betänkandet upplyses om att kommunerna i och för sig har handlingsfrihet att söka för kommunerna lämpliga organisationsformer, och det är tacknämligt att det är noterat i betänkandet. Men naturligtvis hade jag mycket hellre sett att utskottet engagerat sig utifrån den faktiska, svåra akuta situationen ute i kommunerna och inte så ensidigt citerat propositions- och yttrandetexter utan rätt upp och ned förordat ett kommunalt forum som helhjärtat kunde hänge sig åt just alkohol- och narkotikafrågor.

Herr talman! Vi talar alla om alkohol- och narkotikaproblematiken som Sveriges största sociala problem. Jag kan omöjligt tycka att det i dessa frågor finns samstämmighet mellan ord och vilja att åtgärda. En förutsättning för att vi skall kunna vidta åtgärder är givetvis bl. a. att vi får organ som helhjärtat tar sig an problematiken. I dag råder alldeles för mycket låt-gå-politik på detta område, och det beklagar jag verkligen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 6.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 16

Mom. 4 (samarbetet mellan socialtjänsten och den psykiatriska vården)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 68 för reservation 1 av Blenda Littmarck m. fl.

Mom. 7 (thoraxkirurgisk verksamhet i Umeå)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 84 för reservation 2 av Daniel Tarschys m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (specialtjänster inom mödra- och barnhälsovården)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 3 av Blenda Littmarck m. fl.,
dels reservation 4 av Inga Lantz,
bifölls med acklamation.

Mom. 9 (invandrarkvinnors rätt till kvinnlig gynekolog)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (tillsättandet av en utredning om oral galvanism)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 24 för reservation 6 av Inga Lantz. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (ändring i hälso- och sjukvårdslagen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (ökad valfrihet och konkurrens i vården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (åtgärder för att förbättra läkarförsörjningen)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för reservation 9 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (köerna i vården m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 46 för reservation 10 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 23 (anslag till Bidrag till allmän sjukvård m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 17

Mom. 5 (anslag till Bidrag till missbrukarvård m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (bidrag till arbetsmarknadens organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rune Gustavsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (anslag till Bidrag till organisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 69 för reservation 3 av Blenda Littmarck m. fl.

Mom. 8 (stöd till Familjehemmens riksförbund)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 148 för reservation 4 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 9 (anslag till Utvecklings- och försöksverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 16 för reservation 5 av Inga Lantz.

Mom. 11 (utveckling av vårdinsatser för narkomaner)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 38 för reservation 6 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander.

Mom. 13 (samordning för bekämpande av narkotikamissbruket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (åtgärder mot prostitution)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (utslagnas bostadssituation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Blenda Littmarck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruk)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 65 för reservation 10 av Blenda Littmarck m. fl.

Mom. 23 (definitionen av narkotika)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 16 för reservation 11 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Socialbidragen, m. m.

Fördrogs socialutskottets betänkande 1985/86:18 om anslag till Socialdepartementet m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 117 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 118 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Vi har från moderaternas sida i en partimotion tagit upp inriktningen av välfärdspolitiken. Vi tycker att det är viktigt att i ett sammanhang vid något tillfälle kunna diskutera välfärdspolitiken i dess helhet. Som kammarens ärade ledamöter väl vet förs t. ex. i fråga om den ekonomiska politiken resonemang utifrån inriktningen av den ekonomiska politiken. Vi tycker det är en brist att man inte kan föra samma samlade

debatt och redovisa samma samlade syn på välfärdspolitiken i stort.

När motionen behandlades i socialutskottet uppstod en viss tveksamhet inför yrkandet om den här formen av behandling av välfärdspolitiken. En ledamot sade bl. a. att vi väl inte kan diskutera hela välfärdspolitiken bara utifrån en moderat motion. I och för sig var detta en klen motivering. Jag kan dock ha viss förståelse för att utskottets ledamöter inte kände igen sig när det gäller formen av diskussion och inriktningen i fråga om tillkännagivande till regeringen på denna viktiga punkt. Jag måste konstatera att knappheten i utskottsmajoritetens skrivning egentligen är ganska beklaglig. I partimotionen tar vi upp viktiga inslag i synen på välfärdspolitiken i dess helhet. Det hade varit välgörande om också utskottsmajoriteten hade varit beredd att ta upp, belysa och diskutera de frågeställningar som vi berört i vår partimotion. Men, herr talman, det finns anledning att återkomma beträffande sättet att föra den politiska debatten och lägga fram de konkreta förslagen om välfärdspolitiken.

Tyvärr är det, och har varit i alltför stor utsträckning, när det gäller dessa viktiga frågor så att man fört debatten utifrån små sektorer, kanske rent av frågan om specialdestinerade statsbidrag till en speciell kommunal verksamhet och låtit det framstå som att hela välfärden skulle falla eller bestå med ett beslut om några hundratusen i statsbidrag till en viss inriktning av verksamheten inom ramen för social- och välfärdspolitik. Vi tycker från moderat sida att det är beklagligt. Man måste i stället utgå från den helhetsyn på välfärden som vi redovisat i motionen.

Vi moderater tycker att man när man talar om välfärd måste utgå från hela människans behov. Det är inte bara fråga om brödpolitik, utan det är också fråga om helt andra mänskliga behov. För att man skall kunna föra debatten utifrån denna totalsyn är det viktigt att utgå från vissa förutsättningar och grundvärderingar.

Först och främst menar vi moderater att människosynen är både värdefull och viktig i samband med att man drar upp riktlinjerna för välfärdspolitiken. Vi menar att varje människa är unik, och vi ser individens värde just som individ som en viktig faktor och som en grundförutsättning när vi diskuterar välfärdspolitik.

Man kan säga att vi sätter denna människosyn i motsats till den kollektivistiska människosynen, som utgår från ett kollektiv. Om vi ser människorna som individer, måste vi också ta till vara de enskilda individernas önskemål. Vi måste också tillvarata de enskilda medborgarnas förutsättningar i olika sammanhang när det gäller att bygga välfärdspolitiken. Det är nämligen inte bara vi som sitter här i Sveriges riksdag, och inte bara de som arbetar i landsting och kommuner, som är med om att utforma välfärdspolitiken i sin helhet, utan varje svensk man och kvinna i olika åldrar är viktiga länkar i detta samhällsbyggande.

Vi menar att man måste föra fram den enskildes valfrihet som ett klart alternativ till likriktningen i samhället. Likriktning är i sig onaturlig, helt enkelt därför att vi som människor är olika. Då kan man inte föra en politik som förutsätter att vi alla är lika. Bygger man samhället på sådana felaktiga förutsättningar när det gäller människosynen, hamnar man snett, och då är det väldigt många enskilda medborgare som inte känner sig hemma i det

svenska samhället. Det är väl just detta som i hög grad präglar den socialistiska synen på välfärdssamhället.

Vi har ingen anledning att misstänkliggöra varandra när det gäller välfärdsambitionerna. Jag tror att alla partier har en hög ambition att bygga ett bra och tryggt samhälle utifrån vissa utgångspunkter. Men vi har anledning att diskutera de metoder med vilka vi skall bygga samhället och förverkliga dessa mål.

Vi är ju olika rent fysiskt som människor. Alla passar inte i storlek 52 när vi går till klädaffären. Och det är precis samma sak när det gäller den själsliga, emotionella sidan, våra behov som människor. Vi är precis lika olika där som vi är när det gäller fysiska förutsättningar. Därför menar vi moderater att man måste bygga politiken utifrån denna olikhet. Det får inte bli så som när en amerikansk försäljare var ute och sålde automatiska rakapparater. Den som skulle köpa en sådan påpekade: "Men alla är ju inte lika i ansiktet." "Nej, de är inte lika, men de blir lika", svarade försäljaren.

Det är precis likadant när det gäller att bygga välfärdspolitiken. Vi måste bygga ett tryggt samhälle som är baserat på olikheten hos de enskilda människorna.

Synen på människan präglar också synen på välfärden som sådan. Bortser man från olikheten och från de olika behoven, ja, då hamnar man väldigt lätt i ett förmyndarsamhälle. I ett förmyndarsamhälle är det vi politiker som skapar välfärden. Det är välfärdsstaten som står för tryggheten, och du som enskild medborgare skall bara tacka, bocka och ta emot. Här ligger återigen en felsyn bakom en statisk välfärdspolitik och ett statistiskt synsätt på välfärdsbyggandet som sådant.

Punkt nummer två som jag vill peka på gäller den materialistiska välfärden. Vi menar att välfärdsbyggandet inte bara handlar om materia. I vårt samhälle i dag har vi i alltför stor utsträckning hamnat i en materialistisk debatt, i ett materialistiskt vaktslående om vissa former av trygghet, och vi har bortsett från behov av normer och värderingar. Vi har i alltför stor utsträckning bortsett från den gyllene regeln. Vi har bortsett från behovet av historia och kontinuitet. Vi har bortsett från behovet av kunskap. Vi har i alltför stor utsträckning bortsett från behovet av tradition. Vi menar att detta är viktiga beståndsdelar i samhällsbyggandet när det gäller de enskilda människornas trygghet. Vi måste på nytt föra fram dessa behov och värden.

I det goda välfärdssamhället måste det finnas utrymme för mångfald. I det goda välfärdssamhället måste det finnas utrymme för mänskligt engagemang. Vi får inte hamna i det systemet att vi som enskilda människor tror oss kunna köpa oss fria från medmänskligt ansvar genom att vi betalar skatt, utan vi måste ständigt ha och betona det personliga ansvaret. Från moderat sida menar vi att man i alltför stor utsträckning betonar välfärdsstatens ansvar. I ett läge där vi som medmänniskor inte har mänskligt ansvar för varandra är det mycket stor risk för att vi inte heller känner ansvar gentemot välfärdsstaten och välfärdssamhället som sådant. Här finns ett klart samband. Vi måste bygga välfärden på moral, etik och på medmänsklig gemenskap. I annat fall är det risk för att staten enbart blir en mekanisk institution för olika former av penningtransaktioner.

Som en tredje punkt vill jag ta upp monopolsamhället kontra mångfaldens

samhälle och de risker som, inte minst när det gäller vårt välfärdsbyggande, ligger i en satsning på monopolsamhället, det statiska samhället. Vi måste ha många olika skyddsnät och trygghetsfaktorer i vårt samhälle. Om vi bara satsar på ett enda skyddsnät och om det blir försvagat, ökar riskerna för medborgarna i samhället. Om vi lägger alla ägg i samma korg är det risk för att alla ägg blir förstörda om vi tappar korgen. Därför måste vi få mångfald också i välfärdsbyggandet.

Jag tycker att det finns anledning att betona att det just nu, när vi diskuterar samhällsekonomiska problem, visar sig finnas brister i välfärds-samhället. Det visar sig genom sjukhusköer, som vi har diskuterat tidigare, brister i barnomsorgen, problem inom äldreården, osv. Därför måste vi skapa en ökad trygghet genom mångfald och genom alternativ. Är vi inte beredda att göra det, är det risk för att vi i framtiden inte klarar välfärden för samhällsmedborgarna.

· Vi menar att en moderat välfärdspolitik därför är starkare och tryggare än en socialistisk välfärdspolitik.

· Jag vill för det fjärde peka på några konkreta områden, som utifrån den uppfattning som vi företräder är viktiga när det gäller att bygga ett tryggt, fint och bra samhälle. Familjen är den viktigaste faktorn i välfärdssamhället. Vi måste skapa trygghet för barnen. Vi måste skapa trygghet för familjemedlemmarna – de må vara få eller många. Därför är det allvarligt att samhället tar över ansvar som skall åvila familjerna. Då försvagar man familjen som den viktigaste trygghetslänken i välfärdssamhället, och då försvagar man hela välfärdssamhället som sådant.

Som nästa punkt vill jag peka på vårt skattesystem och vår ekonomi. Vi hävdar: Man skall kunna leva på sin lön. Detta är inget slitet uttryck. Vi kan gå ut och fråga Johansson, Pettersson och Lundström: Är det fel att man skall kunna leva på sin lön? De svarar då: Nej, det är inte fel. Det är alldeles riktigt.

Varför formar vi då inte vårt samhälle och vårt ekonomiska system så, att det blir möjligt för människorna att leva på sin lön? I detta ligger ju också en viktig trygghetsfaktor. Alternativet är ett högt skattetryck, som gör oss bidragsberoende och som innebär att vi får tillbaka en del av de pengar som vi har betalat i skatt, med en bruksanvisning om hur de skall användas. Detta skapar otrygghet för människor.

I stället borde vi låta var och en få forma sin tillvaro med utgångspunkt i den lön som man förtjänar. I detta ligger ingen motsats till att de som tjänar dåligt med pengar eller inte tjänar någonting alls givetvis skall ha stöd på olika sätt från samhällets sida. Det blir lättare att hjälpa dem som verkligen behöver hjälp, om vi bygger politiken på den sunda föreställningen att man skall kunna leva på sin lön när man kan arbeta.

Sparandet är en annan viktig välfärds- och trygghetsfaktor. Har man en sparad slant ökar tryggheten, vid valet av bostad, när familjen skall forma sin framtid, då det gäller fritiden, osv. I stället för att föra allt sparande till kollektivt sparande på det sätt som har inneburit att hushållssparandet i dag i princip ligger på noll, skulle vi kunna ha som inriktning att de enskilda familjerna skall kunna skaffa sig ett sparkapital som ökar tryggheten. På så vis förbättrar vi välfärden, valfriheten och tryggheten för de enskilda människorna.

Försäkringssystemet är ytterligare en viktig faktor i trygghetssystemet. Pensioner skall vi ha som ger trygghet vid ålderdomen. Men varför skall vi beskatta de pensionsförsäkringar som människor har tecknat utöver de pensioner som samhället ger? Jag tänker på realränteskatten. Det är en ny negativ faktor ur trygghetssynpunkt. Varför kan vi inte låta människor förbättra det allmänna försäkringssystemet på ett sätt som ger ökad trygghet när de blir sjuka, gamla eller handikappade, i stället för att mistro denna form av valfrihet för de enskilda människorna?

Mångfalden i barnomsorgen och vid tillgodoseendet av olika former av behov i livet skapar ökad social trygghet.

Vi skall inte ifrågasätta ideell verksamhet, frivilliga organisationer. Vi skall vara tacksamma för det arbete som bedrivs på detta sätt. Den ideella verksamheten är också en viktig länk i trygghetskedjan för att skapa en bättre och säkrare trygghet.

Herr talman! Det har sagts från något håll att välfärdssamhället är färdigbyggt. Man utgår då från att så skulle vara fallet därför att vi nu inte har råd att satsa på kostnadskrävande skattefinansierade reformer. Ingenting kan vara mer felaktigt. Detta betraktelsesätt visar återigen bristen i den centraliserade synen på välfärden.

Från moderat sida menar vi att vi i stället måste satsa på många alternativa välfärdsformer. Om vi gör det, blir välfärden i princip aldrig färdigbyggt. Välfärden är något som måste följa människornas behov, i olika åldrar, under olika tider och med utgångspunkt i de olika situationer som människorna befinner sig i.

Det är med utgångspunkt i denna helhetssyn på välfärden som jag nu yrkar bifall till den moderata reservation som är fogad till utskottets betänkande. Jag beklagar, herr talman, att vi inte kan få en stor och mer övergripande debatt om välfärdsfrågorna, i stället för att i skilda sammanhang ta ställning till olika punktinsatser.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 119 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag måste först få kommentera något av det som Göte Jonsson tog upp i sitt inlägg.

Göte Jonsson sade att människor inte är lika. Nej, det är de inte. Det vi debatterar i dag visar att somliga föds med vissa tillgångar medan andra inte gör det. Vi skall enligt moderaterna inte bygga på kollektivism och inte på solidaritet, utan vi skall, som Göte Jonsson sade, bygga på olikheten. Vissa skall det vara givet. Välfärden skall inte byggas på solidaritet eller jämlikhet, utan på individualitet.

När nu den offentliga sektorn angrips i olika sammanhang – ute i kommunerna och från riksdagens och regeringens sida – är det den kollektiva välfärden som angrips. Det är detta som är det allvarliga i försämringen av den offentliga sektorn. Det är de människor som har det svårt i vårt samhälle som får betala allra mest för nedrustningen av den offentliga, kollektiva välfärden.

Vi är olika, betonade Göte Jonsson. Så skall det enligt moderaternas sätt att se förbli, efter vad jag förstår. Vad som skiljer en moderat politik från en vpk-politik är att vpk vill utjämna de skillnader som finns, vare sig det gäller den ekonomiska välfärden, den sociala välfärden, den kulturella välfärden eller den utbildningsmässiga välfärden. Vi vill fördela resurserna på ett annat och rättvist sätt. Vi vill ta från dem som har fått för mycket och fördela det till dem som inte har fått. En sparad slant är bra att ha, sade Göte Jonsson. Ja, det är klart. Men det är inte alla förunnat att kunna spara.

Jag vill sedan gå över till det jag avsåg att tala om och skall då i solidaritetens namn argumentera för rättvisa socialbidrag till de människor som har fått för litet och som behöver hjälp av den kollektiva solidariteten. Vpk har i motion 247 lämnat förslag om sådana rättvisa socialbidrag.

Antalet människor som måste söka socialbidrag för att klara mat och hyra fortsätter att öka. Antalet socialhjälpstagare beräknas i dag uppgå till 550 000 eller 6 % av befolkningen.

Reallöneminskningar, försämrade sysselsättningsmöjligheter, eftersläpande bostadsbidrag och dyra levnadsomkostnader är bl. a. orsaker till det höga socialhjälpbehovet. Ett nytt slags fattigdom håller på att permanentas i vårt land. Allt fler "vanliga" människor tvingas söka socialhjälp, inte alltid därför att de saknar arbete utan därför att deras lön inte räcker till.

Socialbidragstagarna är ojämnt fördelade över landet. I t. ex. Malmö är hela 12 % av befolkningen beroende av socialbidrag. I vissa områden i Stockholm och Malmö ligger siffran på mellan 20 och 30 %. I Pajala, som är Sveriges mest arbetslöshetsdrabbade kommun, är andelen socialhjälpstagare bara 2 %. Enligt statistiken är den största gruppen socialhjälpstagare ensamstående män utan barn. Den gruppen utgör 40 % av socialhjälpstagarna. Därefter kommer ensamstående kvinnor utan barn, som utgör 21 %, och som tredje grupp kommer ensamstående kvinnor med barn. Men det är litet olika där också. I Stockholm hade 1984 20 % av de ensamstående kvinnorna med barn socialbidrag. 40 % av de ensamstående kvinnorna med tre eller fler barn hade socialbidrag.

Det är kommunerna som har ansvaret för socialbidragen. Därför skiftar också både utformningen och ersättningsnivåerna på socialbidragen. Det är självklart för de flesta av oss att socialförsäkringar och pensioner skall vara lika över hela landet. Det borde också vara självklart att socialbidragen skall vara det. År 1984 hade 171 kommuner socialbidragsnormer som låg under existensminimum. 1985 var det 55 kommuner som hade normer under den nivån. Det har alltså skett en viss förbättring, men fortfarande har en fjärdedel av landets kommuner en socialbidragsnorm som ligger under den nivå som regeringsrätten anser att socialbidragen minst bör ligga på. I åtta kommuner ligger socialbidragen på samma nivå som folkpensionen, dvs. de utgör 140 % av basbeloppet. I sex kommuner innebär socialbidragsnormen 80 % av basbeloppet. Socialstyrelsen rekommenderar en norm på 115 % av basbeloppet. Kommunernas normer för socialbidrag varierar således från 80 % till 140 % av basbeloppet.

En familj som råkar bo i en kommun som tillämpar en låg procentsats "förlorar" tusentals kronor i förhållande till den familj som råkar bo i en kommun som har en annan syn på hur stort socialbidraget skall vara. Detta

betyder i pengar skillnader på 1 100 kr. i månaden för ensamstående vuxna och 2 500 kr. för en trebarnsfamilj. Det handlar alltså om oerhört mycket pengar i skillnader på socialbidragsnormer.

Detta förhållande är djupt orättvist. En och samma norm bör gälla för storleken på socialbidrag, och regeringen bör utfärda en bindande riksnorm för socialbidragen. Det räcker inte med det som finns i dag.

Utskottet vill avslå vpk-motionen men säger visserligen att skillnaderna borde minska men inte upphöra. Hur stora skall enligt utskottets mening skillnaderna vara? Den frågan får jag väl ställa till Daniel Tarschys, som är utskottets företrädare. Och varför skall orättvisa och olika socialbidrag över huvud taget tillåtas? Dessa olikheter strider ju mot socialtjänstlagens intentioner. Enligt 1 § socialtjänstlagen skall kommunernas socialtjänst främja människors jämlikhet när det gäller levnadsvillkor. Hur kan då utskottet försvara skillnader på tusentals kronor i månaden, som effekten blir av det system vi har i dag?

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i detta betänkande.

Eftersom jag redan har talat en hel del här i dag, bl. a. om oral galvanism eller tungmetallförgiftningar, skall jag inte ytterligare plädera för ökade insatser för att motverka dessa förgiftningar, men jag yrkar bifall till vpk-reservationen om forskning för att få fram ofarliga dentalmaterial.

Anf. 120 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag vill först säga att den typ av motioner som moderaterna har väckt och som Göte Jonsson presenterade ställer riksdagens utskott inför en del problem. Det är en motion som tar upp ganska vida filosofiska perspektiv, hela socialpolitiken och, som framgick av Göte Jonssons anförande, går en bra bit också utanför socialpolitiken.

Det är naturligtvis litet svårt att i ett pressat vårprogram planera in en omfattande behandling av en motion av den här typen. När vi i utskottet behandlade motionen resonerade vi en del om att det skulle vara värdefullt att få tillfälle att under riksmötet behandla socialpolitiken i ett mer långsiktigt perspektiv. Möjligen vore det lämpligt att göra det någon gång på hösten, då riksdagen inte är så pressad av arbetet med budgetbehandlingen. Jag för min del stöder den tanken. Jag tror nämligen att det vore värdefullt om vi kunde finna en form för hanteringen av motioner av den typ som moderaterna här har lagt fram. Hittills har vi inte kunnat komma fram till någon sådan form.

Inga Lantz tar upp frågan om de olika socialbidragen. Utskottet menar, i likhet med Inga Lantz, att de skillnader som finns är för stora. Varför finns det då över huvud taget skillnader? frågar Inga Lantz. Ja, det beror på att utskottets majoritet tycker att vi skall ha kommunal självstyrelse. För att den kommunala självstyrelsen skall ha någon mening måste det finnas en viss frihet för kommunerna att i en del frågor fastställa nivåerna för förmåner och avgifter.

När det gäller det socialpolitiska systemet i dess helhet har vi på vissa områden valt att ha en nationell standard. Barnbidraget är ju likadant överallt i landet, likaså folkpensionen. Även en rad andra förmåner är helt lika var man än bor. På andra områden har vi valt att låta det finnas ett utrymme för kommunala skillnader. Det gäller KBT, barnomsorgstaxan och

socialbidragen. Det gäller också en del andra förmåner och avgifter.

En principiell fråga är naturligtvis: Var skall gränsen gå när det gäller den kommunala självstyrelsen och i vilken omfattning skall principerna vara desamma i hela landet? Här har vpk och majoriteten i utskottet uppenbarligen olika meningar. Jag för min del yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 121 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! I 6 § socialtjänstlagen står det att socialhjälp är en rättighet och att denna rättighet består i att man skall kunna leva på en skälig levnadsnivå. Om en enskild person inte anser sig ha denna rättighet, kan vederbörande besvara sig hos en domstol. Men domstolen skall då ta hänsyn till de resurser som kommunen har. Det innebär att den enskilde inte har absolut rätt att erhålla skälig ersättning.

För att kunna garantera – jag går här inte in på skillnaderna, varken de små skillnaderna eller de ofantligt stora skillnader som finns i dag – den enskildes rätt, måste staten ta ett större ekonomiskt ansvar när det gäller socialtjänsten. Detta är nödvändigt dels för att ge den enskilde det ekonomiska bistånd som behövs, dels för att uppfylla kraven när det gäller lagstadgad rätt till bistånd. Detta ansvar kan staten ta på sig, antingen genom att ge riktade bidrag till kommunerna för att täcka kostnaderna för socialhjälp eller genom att införa ett socialförsäkringstillägg – jag erinrar om den gamla tanken om SOFT.

Jag tycker att det är fel att kommunerna på detta sätt kan styra människors ekonomi. Levnadskostnaderna är som bekant lika över hela landet, så de utgör inte något argument i detta sammanhang.

Jag accepterar inte den kommunala friheten när denna går ut över människorna och påverkar deras levnadssituation. De kommuner som har de svåraste förhållandena är också de mest trängda kommunerna. Därför vore det helt naturligt om staten tog ett ekonomiskt ansvar. Socialtjänstlagens intentioner skulle då kunna uppfyllas på det sätt som var tänkt.

Sedan något om folkpensionen. Den som ligger på 140 % av basbeloppet är lika stor för alla. Det förhållandet ifrågasätter vi inte. Men varför skall just socialbidragen tillåtas vara så orättvisa? Eftersom allt fler människor blir beroende av socialbidragen, borde det vara hög tid att söka komma till rätta med detta missförhållande. Skillnader på tusentals kronor i månaden kan man inte acceptera.

Med tanke på vad framtidens tekniska utveckling kommer att betyda i fråga om ökad arbetslöshet är det mycket viktigt att den sociala och ekonomiska grundtryggheten säkras – det kan vi inte blunda för. Den tekniska omvälvningen kommer med all sannolikhet att medföra en total förändring, som kullkastar den nuvarande basen för vårt ekonomiska system. Frågan är hur vi bäst hanterar den nya situationen, som kommer att ställa nya krav på sättet att leva, på barnomsorgen, på bostadsområdenas funktion och på socialförsäkringssystemet.

Anf. 122 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag blev litet rädd för att Inga Lantz skulle försöka täcka samma territorium som Göte Jonsson i sitt anförande.

Utskottet delar uppfattningen att det är stora bekymmer med socialbidragen. Alla vet att de har ökat kraftigt, och det pågår en livlig diskussion och forskning kring orsakerna till detta. Vi försöker kartlägga vad det är som har gjort att socialbidragen nu behövs i så mycket större omfattning än tidigare.

Jag vill varna för att använda statistiken så som Inga Lantz tidigare gjorde, när hon betonade att huvuddelen av socialbidragen går till ensamstående. Det är sant enbart om man räknar antalet socialhjälpstagare. Om man i stället ser på de personer som är beroende av socialhjälp kan man konstatera att barnfamiljerna utgör en klar majoritet av det antal personer som är beroende av socialhjälp.

Utskottet menar att det är mycket viktigt att de stora klyftorna mellan olika kommuner i landet försvinner, men här är det uppenbarligen en grundläggande skillnad i synsätt. Utskottet menar att den kommunala självstyrelsen är viktig på det sociala området, bl. a. därför att den kan motivera de kommunala förtroendemännen att engagera sig mera i detta arbete. Hade de kommunala förtroendemännen enbart fyllt rollen som något slags avsändare av standardiserade bidrag hade de inte alls kunnat ta en lika aktiv och engagerad del i arbetet med de sociala problemen. Vi skall slå vakt om den kommunala självstyrelsen också på detta område – det är utskottets mening, och här finns alltså en skillnad mellan vpk och utskottet.

Anf. 123 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys tycker tydligen att orättvisor är viktiga och skall bevaras. När jag läste betänkandet fann jag att utskottet var litet försiktigt i sättet att uttrycka sig, när det stod att det var litet för stora skillnader – man har i och för sig inte tagit ställning för att det inte skall vara några skillnader. Nu har utskottet emellertid tagit ett steg tillbaka.

Det kan hända att man kan räkna på olika sätt när det gäller statistikuppgifterna – jag skall inte argumentera för eller emot i det fallet. Jag har fått uppgifterna från statistiska centralbyrån. Huvudsaken är att 6 % eller 550 000 människor är beroende av socialbidrag. Det går inte att luta sig mot socialdepartementets analysgrupp i detta fall, därför att varenda kommun kan berätta för Daniel Tarschys att det är matkostnader och hyreskostnader som gör att människor måste få hjälp för att klara sin vardag. Det är därför viktigt att människor får billigare mat, billigare bostäder och en tryggad sysselsättning – då skulle inte siffrorna för socialbidragen vara så höga.

Bortsett från detta är det orättvist och felaktigt att skillnaderna i socialbidrag och KBT skall vara olika. Det är också fel att barnomsorgstaxorna varierar så mycket att det kan skilja på tiotusentals kronor beroende på vilken kommun man råkar bo i. Även skattesatserna är olika.

Detta är ett felaktigt system, och vpk föreslår en statskommunal enhets-skatt, bl. a. för att råda bot på dessa ojämlikheter. Vpk har många gånger tidigare krävt ett införande av en allmän socialförsäkring, en grundförsäkring som skulle kunna ersätta folkpensioner, KBT, studiestöd, bostads- och socialbidrag och olika former av arbetslöshetsunderstöd och liknande transfereringar. Principen skall vara att grundtryggheten garanteras för alla människor. Alla skall garanteras en levnadsnivå som i alla av livets olika skeden kan anses vara skäligen.

Som ett första steg mot det allmänna grundtrygghetssystemet har vi krävt att ett socialförsäkringstillägg skall införas. Det skulle innebära många fördelar för de människor som är eller kommer att bli beroende av socialhjälp. Dessutom skulle det innebära att socialtjänsten – det har utredningar av fall där man har tagit ett annat grepp på utbetalandet av socialbidrag bevisat – mer skulle kunna ägna sig åt förebyggande och rehabiliterande verksamhet.

Anf. 124 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag kanske var litet oförsiktig när jag för en stund sedan föreslog att vi i riksdagen skulle ha en stor socialpolitisk debatt om de långsiktiga perspektiven. Inga Lantz försökte ta upp den debatten omedelbart i ett replikskifte. Jag skall inte försöka gå i svaromål på den punkten. Låt mig bara för tredje gången, för undanröjande av alla missförstånd, säga att utskottet delar uppfattningen att skillnaderna mellan kommunerna har blivit för stora.

Tredje vice talmannen anmälde att Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 125 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Till detta betänkande finns två reservationer av Ulla Tillander och mig. Jag ber att få yrka bifall till dessa.

Den första reservationen gäller inriktningen av arbetet för att begränsa antalet socialbidragstagare. Reservationen är en uppföljning av den motion i vilken vi har framhållit att den analys som SCB skall göra på uppdrag av regeringen bör utvidgas till att även gälla arbetsmarknads-, regional-, familje- och skattepolitiken. Vi har också sagt att det är viktigt att analysera sådana regionala variationer som inte kan förklaras av arbetsmarknadsskäl.

Den andra reservationen gäller en motion av Karin Söder m. fl. Där har man begärt att barnmiljörådet skulle få i uppdrag att göra en övergripande plan för att förbättra barnens och ungdomarnas miljö samt deras situation i samhället. Den stora koncentration som skedde, inte minst på 1960-talet, till storstadsområdena skapade inte de bästa miljöer, särskilt inte för barnen. Vi anser detta vara en viktig uppgift som behöver utföras, och vi tycker även att barnmiljörådet ligger nära till hands för att utföra den. Det bör ha kompetens till detta. Vi yrkar därför bifall till de här två reservationerna.

Anf. 126 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Under många år har de som lidit av förgiftning orsakad av kvicksilver som utlösts av amalgamfyllningar i munhålan mötts av oförståen- de av socialstyrelsen och därmed även av läkare och tandläkare som kommit i beröring med de här patienterna. Ofta har de efter många år av sjukdom och oändliga undersökningar, utan att man kunnat konstatera vad sjukdomstill- ståndet beror på, blivit hänvisade till psykiatrisk vård.

De forskare som har ägnat sig åt detta problem har också mötts av motstånd. Flera har arbetat helt ideellt, andra under hotet av att deras anslag skulle dras in. Man har inte velat erkänna att kvicksilvret kan utlösas. Under

förra året presenterades emellertid många rapporter om att kvicksilvret verkligen inte är så stabilt som man tidigare trott. Den debatt som förekom, särskilt under hösten 1985, ledde fram till att en expertgrupp tillsattes som närmare skall granska detta problem.

Jag kan nämna att docent Mats Hansson, som ingår i denna grupp, har gjort en undersökning av 519 patienter som har bytt ut sina plomber efter sjukdomstillstånd förorsakade av kvicksilverförgiftning. 80 % av dessa patienter har blivit bättre efter bytet. I ca 30 % av de fall som inte visat någon förändring eller förbättring finns det förklaringar, t. ex. att patienterna inte var färdiga med sin behandling. Ett sådant här resultat måste helt enkelt tas på allvar.

Det är bra att expertgruppen blivit tillsatt, och det är viktigt att de som sitter i den ser objektivt på problemet och inte är låsta av förutfattade meningar. Det skall bli spännande att ta del av gruppens rapport när den kommer.

Under tiden och även i fortsättningen är det viktigt att de forskare som arbetat med dessa frågor verkligen får medel att fortsätta och att de uppmuntras i sitt arbete i stället för att kanske nästan motarbetas, vilket har skett tidigare. Det är just de som arbetat med frågan som kan mest om hur hjärnan påverkas av kvicksilver, om hur kvicksilvret utlöses, hur det förflyttas ut i kroppen och då även till hjärnan och om vilka material som kan ersätta amalgamet. Det är därför särskilt viktigt att just dessa forskare får fortsätta och även att arbetet med att ta fram nya och ofarliga tandfyllningsmaterial intensifieras.

Enligt utskottet ankommer det på behöriga myndigheter att bedöma vilka forskningsprojekt som skall få fortsätta eller starta. Det är säkert riktigt, men mot bakgrund av det motstånd som tidigare funnits förtjänar det att påpekas att just de som hittills bedrivit forskning och kommit en bra bit på vägen verkligen skall få fortsätta med sitt arbete.

Anf. 127 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Får jag beträffande de frågor som tagits upp av Rune Gustavsson och Marianne Andersson säga att det inte här råder olika uppfattningar mellan utskottet och motionärerna. Enda skillnaden är den att vi i utskottet menar att det inte krävs initiativ från riksdagens sida därför att det redan finns aktiviteter. Vi tar utomordentligt allvarligt på problemen med utveckling av dentala material. Vi tycker det är mycket värdefullt att ett utredningsarbete har kommit i gång, och vi utgår från att det kommer att bedrivas seriöst och att man ger utrymme för de olika uppfattningar som finns och inte försöker förringa de problem som uppenbarligen ganska stora grupper har fått vidkännas på grund av tandvårdsskador.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 2 (inriktningen av arbetet för att begränsa antalet socialbidragstagare)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 37 för reservation 1 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander.

Mom. 4 (en riksnorm för socialbidragen)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 17 för reservation 2 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (inriktningen av välfärdspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 68 för reservation 3 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 7 (ett handlingsprogram för barn i stadsmiljö)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (forskning om ofarliga dentalmaterial)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Följdlagstiftning till den nya omsorgslagen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1985/86:19 om följdlagstiftning till den nya omsorgslagen (prop. 1985/86:107).

Anf. 128 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Får jag först meddela kammarens ledamöter att jag inte kommer att begära votering och rösträkning i fråga om detta ärende. Sedan vill jag glädja herr talmannen med att säga att jag vid behandlingen av det förra ärendet överskred min taletid, men att jag vid behandlingen av detta ärende inte skall ta hela min taletid i anspråk. Jag vill bara med några korta motiveringar yrka bifall till reservationen.

När omsorgslagen antogs varnade vi från moderat sida för de konsekvenser som en alltför snabb avveckling av vårdhemmen skulle kunna innebära för dem som behöver omsorg enligt omsorgslagen.

När vi nu står inför denna avveckling visar det sig att problemen är mycket stora. Man kan nämligen inte möta avvecklingen med andra alternativa vårdformer och insatser. Nu betonar vi i reservationen åter att vi måste vara rädda om de svagaste människorna i samhället. Vi får inte uppträda på ett sådant sätt att de kommer till skada i samband med att vårdideologier byts i vårt samhälle. Detta är syftet med reservationen. Vi är inte på något sätt motståndare till de nya tankegångarna beträffande enskilt boende, utan vi är starka anhängare till detta. Men samtidigt vet vi att det finns grupper och

enskilda som är så svaga och så dåliga att de behöver en mycket kvalificerad vård, kanske inom ramen för den omsorgsform som de olika vårdinstitutionerna har gett. Det är därför vi varnar för den snabba avvecklingen.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 129 ERIK JANSON (s):

Herr talman! När riksdagen antog en ny omsorgslag den 5 juni 1985 stadgades att de två vårdformerna specialsjukhus och vårdhem skulle avvecklas enligt en särskild plan. Redan inför detta beslut reserverade sig moderaterna i socialutskottet och yrkade som sin målsättning att utflyttning skulle ske endast i möjligaste mån för de vuxna utvecklingsstörda och att planeringen därför inte skulle vara inriktad på en total avveckling av vårdhemmen.

Riksdagen beslutade med 232 röster mot 82 i enlighet med regeringens proposition att vårdhem och specialsjukhus på sikt skall avvecklas helt.

Den särslagstiftning som sedan 1968 har gällt för omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda har inneburit ett framgångsrikt förändringsarbete. Målsättningen att nå en normalisering och integrering för dessa handikappgrupper har redan inneburit en omfattande utflyttning från slutna vårdinstitutioner. Särskola, clevhem och familjestöd har nedbringat antalet barn på vårdhem. Dagcenter, skyddade arbetsplatser och inackorderingshem eller enskilt boende med stöd har redan lett till att många vuxna vårdhemsboende har slussats ut till det öppna samhällets gemenskap och utvecklingsmöjligheter. Det är på redan vunna erfarenheter som den nya omsorgslagen nu stadgar att en avveckling kan ske av de slutna vårdinstitutionerna.

När nu regeringens proposition om följdlagstiftning till den nya omsorgslagen kommer på riksdagens bord aktualiserar moderaterna återigen sitt motstånd mot en avveckling av de gamla vårdhemmen för vuxna utvecklingsstörda.

Socialutskottets majoritet tror fortfarande på det riktiga i att bereda alla utvecklingsstörda en mera normaliserad boendemiljö. Detta möjliggör också en bättre personlig anpassning till den handikappades särskilda behov. Såväl statsrådet som utskottet har understrukit att utflyttningen och omställningen för den enskilde måste förberedas noggrant och genomföras med stor varsamhet.

Utskottet understryker också att utflyttningen skall ske på ett sådant sätt att förändringen är till fördel för den utvecklingsstörde.

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka avslag på den moderata reservationen och bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 19.

Anf. 130 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag måste bara säga, Erik Janson, att vi inte är motståndare till att avveckla stora institutioner, det har vi framhållit flera gånger. Men vi har sagt: Behåll vissa, små, vettiga och bra institutioner som i framtiden kan verka för de människor som behöver den här omvårdnaden. Vi ser nu hur enskilda vårdbehövande lider, då de tvingas ifrån det boende som är deras eget. Ta det försiktigt när det gäller de allra svagaste grupperna. Det finns inget motsatsförhållande beträffande sociala ambitioner.

Anf. 131 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Det som Göte Jonsson nu pläderar för är faktiskt nedläggning på sikt av vårdhemmen. Vad som nu framförs handlar ju bara om försiktighet och varsamhet. Men både utskott och statsråd har tydligt uttalat att ingenting skall ske på ett tvingande sätt. Ingen skall föras ut från ett vårdhem till en yttre miljö som är skrämmande.

I många fall har vårdhem haft flera funktioner. De har utöver boendet svarat för behandling, arbetsterapi, sysselsättning och vuxenutbildning. Allt detta skall i framtiden givetvis finnas för den utvecklingsstörde i de öppna vårdformerna, alltefter varje individs särskilda behov.

Den utvecklingsstörde lever med ett livslångt handikapp. Detta får inte innebära en livslång ensidighet och ett utlämnande. Det måste få innehålla ett helt livs alla variationer. Därför bör vårdhemmen i sin nuvarande form på sikt helt avvecklas.

Anf. 132 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! När vi behandlade den här frågan i utskottet, Erik Janson, stod det klart att det inte fanns någon moderation i lagen, utan vi fick i utskottsbetänkandet konstruera skrivningar som troligtvis kommer att hålla vid en lagprövning av omsorgslagen. Detta är det faktiska förhållandet. Nu får vi se om utskottets skrivning håller, eller om det går ut över de svagaste grupperna i samhället, vilka behöver omsorg.

Anf. 133 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Redan när lagen antogs markerades mycket tydligt att man behövde lång tid för att avveckla vårdhemmen, därför att man beträffande de ekonomiska och personella förutsättningarna var tvungen att vara i takt med utslussningen, som skulle göras med stor hänsyn till de enskilda vårdtagarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (avvecklingen av vårdhemmen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad

Föredrogs socialutskottets betänkande 1985/86:20 om ersättning enligt avtal om läkarutbildning och forskning m. m. (prop. 1985/86:111).

Anf. 134 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill meddela kammarens ledamöter att inte heller jag kommer att begära votering.

Herr talman! I motion 1985/86:So469 av Rune Rydén m. fl. hemställs att

Prot. 1985/86:135
6 maj 1986

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad

riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad snarast skall avvecklas och att det särskilda investeringsbidraget bör ersättas med ett schablonmässigt belopp.

I den moderata reservationen till socialutskottets betänkande 20 tillstyrks denna hemställan. Vi anser nämligen att de investeringsersättningar som utgår enligt bestämmelserna om statlig investeringsersättning i samarbetsavtalet och de lokala avtalen bör ersättas med schablonmässiga belopp som fördelas inom ramen för avtalen. Om investeringsersättningarna slopas behövs inte nämnden, utan den kan avvecklas. Detta skulle också utan tvivel innebära mindre byråkrati. Från statens synpunkt behöver inte heller en avveckling av nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad innebära några nackdelar, eftersom socialstyrelsen fortfarande är tillsynsmyndighet för undervisningssjukhusen.

Det har vid flera tillfällen riktats kritik mot nämnden, som av många anses onödig, fördröjande och fördyrande. Den Andrénska kommittén ifrågasatte nämndens funktion och ställning 1981. I skrivelse till regeringen i december 1981 har statens förhandlingsnämnd anmält att parterna är överens om att ta upp frågan huruvida det nuvarande systemet med investeringsersättning kan omvandlas till ett mer generellt utformat system och att utredningsarbetet skulle drivas med sikte på en förändring den 1 januari 1983. Inget generellt system har dock införts.

Herr talman! Eftersom en förändring skulle vara ett självklart och verksamt bidrag till avbyråkratiseringsprocessen, yrkar jag bifall till den moderata reservationen vid socialutskottets betänkande 20.

Anf. 135 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Socialutskottet tillstyrker i sitt betänkande 20 regeringens förslag i proposition 1985/86:111 om överenskommelse om statlig driftersättning för läkarutbildning och forskning m. m. Vi har från utskottsmajoritetens sida inte heller något att erinra mot den medelsberäkning som görs i propositionen.

Ann-Cathrine Haglund berörde det förslag som tas upp i reservationen, dvs. att nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad skall avvecklas. Vi som tillhör utskottets majoritet anser inte att det är ett rimligt förslag, med tanke på de mycket betydande belopp som staten lämnar i form av bl. a. investeringsersättningar. Vi anser det mot bakgrunden av dessa belopps storlek rimligt att staten skall ha ett medinflytande i frågan hur dessa medel skall användas. Vi menar att nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad är en väg för staten att utöva ett sådant inflytande, och vi är därför för närvarande inte beredda att gå motionärerna till mötes på denna punkt.

Jag yrkar mot denna bakgrund bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Luftfart

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1985/86:15 om anslag till Luftfart (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 136 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Luftfarten har fått uppsving över hela världen. I USA inleddes år 1978 tillämpningen av den s. k. deregulation-filosofin, som lett till lägre priser och tätare trafik. En del bolag slogs under den processen ut, om de inte klarade konkurrensen, men för den enskilde flygkonsumenten ledde avregleringen till ett rikare utbud till lägre kostnad.

Problemfritt är det emellertid inte, och vi kan inte från skandinavisk sida gå så långt i avreglering som skett i USA. Däremot är det tydligt att en viss liberalisering måste komma till stånd, inte minst med tanke på utvecklingen i Europa och trycket från EG. EG-kommissionen har t. ex. förordat både fri matartrafik och fri prissättning inom bestämda zoner.

SAS-gruppen, som har nästan 30 000 anställda och nära 20 miljarder kronor i omsättning, är ett lyckat exempel på nordisk affärsgemenskap. Trots problem med t. ex. 38 fackföreningar att förhandla med, olika lönevillkor mellan länderna och viss spänning mellan de tre huvudägarna har utvecklingen varit gynnsam. SAS-gruppen har utvidgats till att omfatta förutom linjetrafik inom och utan Skandinavien en rad affärsverksamheter med nära samhörighet till flygbolagsverksamheten, som hotell-, catering-, charter-, resebyrå-, frakt- och speditjonsverksamhet. Sammantaget ger allt detta SAS-gruppen inkl. koncernen styrka och bredd.

Luftfartsnätet i Skandinavien är uppbyggt som ett hjul med navet för utrikestrafik vid Kastrup och med utrikeslinjerna som ekrarna. Man kan också likna linjenätet vid ett älvsystem, där även de små bifloderna har betydelse för tillflödet till den stora älvfåran. Bifloderna skulle då närmast vara den inrikes regionala trafiken, som i vårt land haft en mycket positiv utveckling och som tillför de stora linjerna en hel del resande. Ett antal mindre bolag har på senare tid ansökt om och fått koncessioner för inrikestrafik.

Tveksamheten från SAS har emellertid varit uppenbar vad gäller att ställa sig positiv till ökad koncessionsgivning, men på den punkten har man successivt ändrat inställning. Linjeflyg trafikerar nu större delen av inrikeslinjerna, många nya linjer har kommit till. Swedair och andra mindre bolag har övertagit ansvaret för vissa sträckor, och på så sätt har en rationell uppdelning kommit till stånd. Det är bra att det bolag som anser sig klara av en trafikering, kvalitetsmässigt och ekonomiskt, också får chansen att visa detta. Den rädsla för att släppa ifrån sig trafik som demonstrerats från SAS tidigare är förvånande, och fortfarande är faktiskt motståndet mot även inrikes konkurrens stort. I synnerhet gäller motståndet gränsöverskridande

direktlinjer, såsom Karlstad-Köpenhamn, Jönköping-Öslo eller Trollhättan-Köpenhamn. Det är sträckor som andra bolag har sökt linjetillstånd för men inte fått.

Man menar att sådana koncessioner innebär åderlåtning av SAS-nätet. För vår del menar vi att direktlinjetrafikering för annat bolag också kan tillföra SAS-nätet passagerare, nämligen om passagerare färdas vidare med SAS från Köpenhamn eller Öslo. För den enskilde resenären måste det vara en avgjord fördel att få färdas direkt till Köpenhamn i stället för att ta omvägen över Arlanda. Konsumentens intresse borde inte sakna betydelse i sammanhanget.

SAS har som sagt på senare tid intagit en mjukare hållning till nya inrikes trafikstillstånd. Däremot vill man inte släppa ifrån sig ensamrätten till de verkligt vinstgivande linjerna inom Sverige, nämligen Stockholm-Malmö, Stockholm-Göteborg och Stockholm-Luleå. På den sistnämnda linjen finns ett samarbete med Linjeflyg, men vi menar från moderat sida

för det första att det inte alls skulle skada SAS med t. ex. parallell koncession på linjen Malmö-Stockholm och att det kanske t. o. m. är bra med hjälp, eftersom man på den linjen haft så stora problem med inställda turer, förseningar, m. m. och

för det andra att de tre nämnda stora linjerna är de som tillför SAS-koncernen allra mest i inkomst av samtliga inrikes skandinaviska linjer, medan endast tre sjundedelar av vinsten beskattas i Sverige genom det svenska moderbolaget ABA. I år går den danska inrikestrafiken runt, men så sent som föregående budgetår gick dansk SAS-inrikestrafik med förlust.

Från norsk sida har man tryckt på för att göra resp. lands inrikestrafik enbart nationell. SAS koncernchef har uttalat att han är förvånad över detta: "Det är bara Sverige som har nackdelar av samarbetet men det är det enda land som inte klagar." Detta sade SAS-chefen Jan Carlzon vid en presskonferens i Öslo enligt Inside SAS nr 6. Man kan fråga sig varför svenska socialdemokrater inte då förstår att en förändring i den riktningen, mot enbart nationell inrikestrafik, faktiskt vore till fördel för Sverige.

Satsningen på ett ekersystem med Kastrup som navet i hjulet är bara en del av SAS strategi. Man har också inriktat sig på direktlinjer ut till Europas stora städer från framför allt Arlanda och Kastrup. Även till städer utom Europa, som till New York och Bangkok, går direktflyg. Direktflygningar gör det möjligt för den jäktade affärsmannen att resa över en dag ut till t. ex. Zürich på morgonen, sammanträffa under dagen och åka hem igen på kvällen. Dessa direktsatsningar är gynnsamma koncept inte bara för SAS som flygföretag utan också för Sverige och svenskt näringsliv.

Som nav i fördelningen av mer långväga trafik fungerar numera även Arlanda, särskilt vad gäller trafik på Asien - ganska självklart, eftersom flygsträckan då blir kortare än från Kastrup och de flesta av resenärerna kommer från Sverige.

Luftfarten har haft en mycket positiv utveckling över världen, sade jag inledningsvis. Detta sammanhänger framför allt med konjunkturen och med utvecklingen av handeln men också med affärsmannens behov av att utnyttja tiden väl. Inom Sverige har denna utveckling förstärkts av samordningsfördelar och av flygsystemets uppbyggnad.

Luftfartens utveckling är emellertid mycket känslig för prisförändringar. En noggrann avvägning måste därför göras mellan vad som kan tas ut i fråga om avgifter av olika slag och vad som i det sammanhanget kan få dämpande effekt på utvecklingen. Kastrup har fördelaktiga avgifter, vilket givetvis är till nackdel för andra skandinaviska flygplatser, speciellt Sturup. Sturup har liksom Landvetter ännu en hel del outnyttjad kapacitet. Ett sätt att få ökad trafik och att därmed utnyttja kapaciteten är att sätta låga avgifter.

Den danska charterskatten har nyligen höjts men kommer troligen ändå efter den 1 juni i år att ligga 50 kr. lägre än den svenska. Charteravgiftens konstruktion är på visst sätt till nackdel för svenska staten. Eftersom skatten tas ut per passagerare men direkt av flygbolaget, betalar ca 100 000 skånska charterpassagerare till Danmark genom danska charterföretag. Tas skatten i stället ut vid försäljningsstället i samband med biljettköpet tillfaller skatten för dessa resenärer Sverige. Förlusten för svenska staten på detta är ungefär 30 milj. kr. årligen. Reste de 100 000 passagerarna med svenskt charterflyg från Sturup i stället skulle intäkten via flygplatsen bli ytterligare ca 20 milj. kr. per år. Till detta kommer sysselsättningseffekter och skatteintäkter.

I samband med frågan om avgiftssättning och koncessionsgivning vill jag gärna göra kammaren uppmärksam på det behov av bättre kapacitetsutnyttjande av vissa flygplatser som föreligger. Det gäller både Landvetter och Sturup. En eller annan direktlinje därifrån ut i Europa kan tillföra de båda flygplatserna ett inte oväsentligt resandetillskott, samtidigt som flygplatserna utnyttjas bättre. Rädslan för att SAS-systemet härigenom skulle fråntas passagerare är, tycker jag, överdriven. Vid trafikutskottets besök vid Sturup nyligen blev det klart att t. ex. Skåne har ett tillräckligt upptagningsområde för viss direkttrafik till Europa. Om dessutom ett linjebilssystem ordnades i stil med det som nu finns vid Växjö, kunde ett stort antal nya presumtiva flygresenärer fångas upp.

Herr talman! Fortfarande, trots all kritik från fraktköpare och speditorsbolag, fungerar fraktflyget från Arlanda dåligt. Jag hoppas att den frizon vid flygplatsen som vi moderater i Sigtuna kommun, luftfartsverket, handelskammaren m. fl. ser som ett värdefullt komplement av servicen för näringsliv och flygfraktare snart kommer till, trots riksdagens negativa behandling nyligen.

Kommunikationsministern föreslog i proposition 100 avslag för det resultatutjämningsystem gällande sex kommunala flygplatser som luftfartsverket utarbetat. Utskottet har däremot enats om att på nytt utreda frågan om resultatutjämnning mellan olika flygplatser. För egen del vill jag deklarerat att det ingalunda är självklart att de flygplatser som nu klassas som statliga skall vara det även i fortsättningen. Det har tydligt framgått att de kommunala flygplatserna drivs rationellt, med engagemang och till låga kostnader. Den form för driften som valts, dvs. bolagsformen, underlättar en rationell och marknadsinriktad drift. Från moderata samlingspartiet förordas aktiebolagsformen i samtliga fall.

Utskottet har vidare förordat att de två flygplatserna, Kristianstad och Växjö, som hittills ingått i utjämningsystemet skall få behålla kostnadsersättning i avvaktan på resultatet av utredningen.

Herr talman! I reservation 1 upprepas det krav som vi från moderata

samlingspartiet har ställt sedan länge, nämligen att myndighetsfunktionen i luftfartsverket skall helt skiljas från den affärsdrivande verksamheten. Visserligen innebär förra årets beslut om en organisationsförändring steg på den väg vi föreslagit, men med de motiv som regeringen hade för förändringarna borde ett fullständigt avskiljande redan då ha varit det logiska.

Flygtrafikledningskommittén föreslog att ett fristående flygsäkerhetsverk skulle inrättas. Med ett sådant verk och med övrig verksamhet i aktiebolagsform kan den olyckliga blandningen av myndighetsfrågor och affärsverksamhet undvikas, och dessutom kan en bättre marknadsinriktning uppnås i den rörelsedrivande delen av verkets verksamhet.

I reservation 2 påpekar vi moderater och de folkpartistiska ledamöterna att de kommersiella investeringarna inom verkets område inte bör ske över riksgälden utan via eget finansbolag och på den fria marknaden. Det är klart olämpligt att en regering underställd myndighet använder riksdagens organ för att finansiera investeringar.

Reservationerna 4 och 5 är gemensamma borgerliga reservationer, där vi markerar vår positiva inställning till viss liberalisering på luftfartens område. Som jag sagt tidigare i mitt anförande, anser vi att en liberalisering – särskilt när det gäller inrikesflyget – leder till en snabbare expansion av flygtrafiken. I ett land med den geografiska utformning Sverige har och med de stora regionala problem som finns är utvecklingen av regionalflyget särskilt viktig.

Reservation 5 är en s. k. motiveringsreservation. Ursprungligen var denna text utskottets skrivning, och det är högst märkligt att majoriteten retirerat och inte inser hur viktigt ett gemensamt uttalande av den här innebörden är inför konsortialavtalsförhandlingarna.

Från moderat sida anser vi att inrikestrafiken i sin helhet bör skötas av nationella bolag. I reservationen står det att SAS inrikestrafik i de skandinaviska länderna numera tillför överskott och därigenom stöder den övriga verksamheten. Så har det alltså inte alltid varit. Ända till förra året gick norsk och dansk SAS-inrikestrafik med förlust, vilket inneburit att SAS svenska inrikeslinjer har subventionerat inrikestrafiken i de två andra länderna.

Slutligen vill jag beröra reservation 7, som gäller fortsatt användning av Bromma flygplats.

Man har nu äntligen enats mellan olika intressenter om läget för en tredje bana på Arlanda flygplats. Innan den banan finns är vi emellertid långt inne på 1990-talet. Arlandas kapacitet är redan nu passerad vid vissa tider. Med den utveckling av flyget som vi alla hoppas på kan det bli stora problem. Bromma är en utmärkt flygplats. Att lägga ned den och t. ex. bygga bostäder vore en gigantisk kapitalförstöring. Bromma går runt ekonomiskt, och hela tiden tillförs nya flygverksamheter och nya intressenter. Förutom att en uppdelning av reguljärflyget mellan Bromma och Arlanda ger en rimlig fördelning av trafiken och en bra ekonomi, är tillgången till Bromma för reguljärt flyg en absolut nödvändighet.

I valet mellan Bromma och annan flygplats i Stockholmsområdet har näringslivet helt prioriterat Bromma. Eftersom utskottets majoritet i andra sammanhang talar om marknadsinriktning, så har den här ett tydligt exempel på marknads eftersfrågan. Bromma bör vara kvar. Stockholms kommun

borde ha intresse av och känna ansvar för en flygplats för Stockholms behov. Men affärsflyg, ambulansflyg, specialflyg av brukskaraktär är annars verksamheter som nu bedrivs på Bromma och som har en avsevärd betydelse för den nationella luftfarten. De flygskolor som har pilotutbildning på Bromma är också bundna till Stockholmsområdet. Flygskolorna fyller en viktig uppgift, särskilt nu när den statliga pilotutbildningens kapacitet är så liten och efterfrågan på piloter så stor över hela bolagsfältet.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5 och 7 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 137 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Under de senaste åren har flygresandet ökat markant, och det finns inga tecken på avmattning i flygverksamheten. Det är framför allt den inrikes passagerartrafiken i linjefart som har ökat. Om inte arbetskonflikten hade inträffat, skulle ökningstakten ha varit lika stor 1985 som under 1984 då rekordartade ökningstal om ca 15 % kunde noteras på inrikesflyget. Utvecklingen inom flyget har så god växtkraft att det är onödigt och olämpligt att med offentliga medel skynda på en redan mycket snabb utveckling. Någon anledning att med politiska beslut göra ingripanden för att bromsa den pågående utvecklingen finns enligt mitt förmenande inte heller för närvarande.

Luftfartsverkets övergripande mål som gäller den civila luftfarten är att främja en på sunda villkor grundad utveckling av luftfarten och verka för att en tillfredsställande flygtransportförsörjning uppnås och vidmakthålls till lägsta möjliga kostnader. Verksamheten skall drivas med full kostnadstäckning. Det beslut som togs under våren 1985 innebär att luftfartsverket nu har bättre möjligheter att tidsmässigt anpassa sina investeringar.

Finansieringen av investeringarna borde enligt vår uppfattning kunna ske på ett annat sätt än vad utskottsmajoriteten har föreslagit. Enligt vår mening innebär upplåning genom riksgäldskontoret att luftfartsverket tvingas till en onödig och ineffektiv hantering för att tillgodose sitt behov av lånemedel för investeringar. Den bästa ordningen skulle vara att luftfartsverket genom ett eget finansieringsbolag kunde låna direkt på kapitalmarknaden på marknadsmässiga villkor. Detta förslag framfördes redan vid förra riksmötet, och vi har tillsammans med moderaterna återkommit till det i reservation nr 2, som är fogad till utskottets betänkande.

I betänkandet behandlas också frågan om luftfartsverkets organisation. I ett flertal utredningar som genom åren har studerat luftfartsverkets funktion och organisation har framkommit det angelägna i att de ekonomiska frågor som luftfartsverket har att handlägga skils från flygsäkerhetsfrågorna, som verket har att tillse i egenskap av myndighet. Riksdagens revisorer har också i en granskningspromemoria analyserat spörsmålet huruvida de myndighetsutövande verksamheterna borde brytas ut och bilda en ny myndighet. Det finns enligt vår uppfattning starka skäl för att frigöra rörelseenheter från tillsynsverksamheten och att t. ex. bedriva verksamheterna vid våra flygplatser i bolagsform. Folkpartiets representanter i utskottet har tillsammans med moderaterna i reservation nr 1 föreslagit en sådan förändring.

Den inrikes flygverksamheten är, som jag tidigare påpekade, stadd i ett

mycket starkt utvecklingsskede, och det finns självfallet ingen anledning att förhindra denna utveckling. Goda kommunikationer, och det gäller alla kommunikationsslag, har avgörande betydelse för samhällsutvecklingen.

Eftersom det krävs tillstånd för att bedriva flygtrafik och för att få öppna nya flyglinjer, är inrikesflygets fortsatta utveckling beroende av vilken luftfartspolitik som myndigheterna tillämpar. Denna politik har enligt vår uppfattning hittills varit alltför njuv med avseende på medgivandet av tillstånd för nya flyglinjer, beroende på den företrädesrätt till koncession som SAS och Linjeflyg har genom det ursprungliga nordiska avtalet vid SAS bildande. Först om SAS inte vill driva trafik på en linje i primärtrafiken finns det förutsättningar för andra flygbolag att bedriva verksamheten. Vi anser att det är angeläget att bestämmelserna är så utformade att de ger större utrymme för att starta nya linjer såväl mellan orter i Sverige som mellan dessa och orter främst i de nordiska grannländerna. En sådan förändring skulle enligt vår uppfattning inte i något avseende kunna hota SAS och Linjeflygs mycket starka dominans på den svenska inrikesmarknaden. En liberalisering av flyget i avsikt att åstadkomma en ökad konkurrens är angelägen, särskilt för att få ett förbättrat inrikesflyg men också för att uppnå bättre flygförbindelser inom Norden.

I reservationerna nr 4 och 5 har vi folkpartister tillsammans med moderater och centerpartister redovisat förslag om ökad konkurrens inom luftfarten.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5 som är fogade till trafikutskottets betänkande nr 15.

Anf. 138 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Riktlinjer och organisation på luftfartens område har i beslut 1982 och 1985 lagts fast av riksdagen.

Det som vållat olika uppfattningar vid behandlingen av årets betänkande om luftfartspolitikerna är bl. a. hur vi skall utnyttja den samlade flygplatskapaciteten i landet. I kommittémotion T290 från centerpartiet tar vi upp hur vi ser på denna fråga. Vi aktualiserar också flygsäkerhetsfrågorna.

Som luftfarten nu utvecklar sig blir trafiken på Arlanda alltmer omfattande. Trängseln i luftkorridorerna över Arlanda ökar. Om inga åtgärder vidtas tvingar den nuvarande utvecklingen ganska omgående fram ytterligare omfattande investeringar vid Arlanda. Samtidigt finns en uppenbar outnyttjad kapacitet vid Sturup och Landvetter.

Ett bättre utnyttjande av Sturup och Landvetter skulle avlasta trycket på Arlanda. Vi menar att detta går att åstadkomma utan att Arlanda förlorar rollen som nav i den samlade flygtrafiken.

Vi har i motion T290 anvisat fyra åtgärder för att uppnå detta.

För det första måste trafikströmmarna planeras bättre.

För det andra pekar vi på en generösare koncessionspolitik i detta syfte.

För det tredje bör taxepolitiken användas med samma mål.

Slutligen och för det fjärde kan användningen av Bromma även efter 1990 bli nödvändig för att undvika stora investeringar i onödan.

Det står alltmer klart att det även med ett bättre utnyttjande av Sturup och Landvetter kommer att behövas två flygplatser i Stockholmsområdet. Det vore då en kortsiktig lösning om samhället skulle låta lägga ner Bromma

flygplats för att så småningom komma i den situationen att man måste komplettera Arlanda med ytterligare en flygplats. Det bästa sättet att undvika den situationen är att bevara Bromma som alternativflygplats för viss linjetrafik med miljövänliga plan på kortare distanser.

Jag vill därmed, herr talman, yrka bifall till reservation nr 6.

Mot bakgrund av de allvarliga kollisionstillbud som inträffade förra året har vi i vår motion också tagit upp flygsäkerheten. Utskottet kan nu konstatera att de haverikommissioner som arbetat framfört rekommendationer om förbättringar av flygsäkerheten. Åtgärder som innebär förbättringar kommer alltså att vidtas, och det är positivt. Vårt krav får därmed anses vara tillgodosett för närvarande, och vi har inte funnit anledning att anmäla avvikande mening på den här punkten.

Så, herr talman, några ord om resultatutjämningsystemet mellan de statliga flygplatserna. När det gäller systemet med resultatutjämnning mellan flygplatser går, som här tidigare har sagts i debatten, utskottet emot departementschefens förslag att nu utesluta Kristianstads och Växjö flygplatser ur systemet. Utskottet ansluter sig enigt till förslaget att ytterligare utredningar krävs innan man slutligen kan ta ställning till vilka flygplatser som skall vara med i systemet. Från centerns sida har vi ställt oss bakom förslaget att Växjö och Kristianstad får vara kvar i systemet tills frågan närmare har utretts. All logik talar för att man utreder först och sedan vidtar eventuella förändringar och inte först förändrar och sedan utreder för att få ändra på nytt.

Herr talman! Under de senaste åren har flygresandet ökat kraftigt. Luftfarten spelar därmed en allt viktigare roll i trafikförsörjningen. Det ställer i sin tur krav på att samtliga resurser används på effektivast möjliga sätt. Det innebär att den samlade flygplatskapacitet som finns i landet måste tas till vara. Kravet på ytterligare investeringar måste vägas mot en rättvis fördelning av resurserna över landet. Avkastningskrav vid investeringar inom luftfarten måste gälla som i övriga sammanhang inom kommunikationssystemet. Flygsäkerheten är särskilt viktig.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 6 och i övrigt till trafikutskottets hemställan.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

17 § Kammaren åtskildes kl. 23.49.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren